

Andrzej Fularczyk

Warunki realizacji zadań mandatowych w Misji UNTAC (1992–1993) w Kambodży na przykładzie działalności 2. kompanii wsparcia logistycznego

**Environment and conditions of executing the logistic support
tasks for United Nations Transitional Authority
in Cambodia – Mission, from the prospective
of the 2nd logistic company of UNTAC**

Słowo kluczowe: logistyka, UNTAC, wsparcie logistyczne, misje ONZ, Sihanouk Ville
Keywords: logistics, logistic support, UN mission, Sihanouk Ville

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie wkładu polskiej logistyki w Misję Tymczasowej Administracji Organizacji Narodów Zjednoczonych w Kambodży (UNTAC). Ta misja ONZ została powołana na okres od 1992 do 1993 roku. Głównym zadaniem mandatowym Misji UNTAC było wprowadzenie politycznej stabilizacji w regionie Półwyspu Indochińskiego przez przywrócenie pokoju i demokracji w Kambodży. Do osiągnięcia tego celu ONZ zaangażował około 20 tys. osób personelu wojskowego i cywilnego. Istniejące publikacje na temat udziału Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Misji UNTAC, poza niektórymi opracowaniami naukowymi, uwypuklały bardziej wątki sensacyjne niż rzetelną ocenę wysiłku logistycznego.

Zaprezentowane w tym artykule podłoże dotyczące okoliczności powstania Polskiego Kontyngentu Wojskowego (PKW), jego struktury organizacyjnej i problemów związanych z wykonywaniem zadań wsparcia logistycznego w Kambodży oparte jest na: dokumentach z Centralnego Archiwum Wojskowego Oddziału w Nowym Dworze Mazowieckim, osobistych materiałach zebranych przez autora podczas służby w Misji UNTAC oraz wspomnieniach uczestników PKW w Kambodży.

Najbardziej doświadczona kadra PKW stanowiła trzon pierwszych grup Polskich Sił Zbrojnych wyznaczonych do operacji wojskowych pod przewodnictwem NATO. Po przystąpieniu Polski do tego sojuszu pełniła służbę w dowództwach NATO na stanowiskach przewidzianych dla przedstawicieli Polskich Sił Zbrojnych.

Abstract

The aim of the article is to present the contribution of Polish logisticians' to the United Nations Transitional Authority in Cambodia – Mission (UNTAC). The UN Mission in Cambodia was established within the time frame 1992–1993. The main mandate of UNTAC was to introduce the political stabilization in the region of Indochina Peninsular by reestablishing peace and democracy in Cambodia. To do so UN engaged around 20,000 of both military and civilian personnel. There were published some articles and books about the Polish military Contingent to UNTAC Mission but its content was orientated more on creating sensation other than real evaluation of logistic effort.

The background of Mission's establishing, the structure of Polish Military Contingent, and the main problems of logistic work in Cambodia are presented in the article based on documents from Military Archive in Nowy Dwór Mazowiecki, personal materials and written memories of the officers.

The most experienced cadre of the Polish Military Contingent in Cambodia become a key personnel participating in NATO led operations and after Poland joined NATO contributing its service to NATO HQs.

1. Stan wiedzy na temat udziału Sił Zbrojnych RP w misji UNTAC w Kambodży

Udział żołnierzy Polskiego Kontyngentu Wojskowego w misji UTAC nie doczekał się poważnego historycznego opracowania. Do tej pory jest to mało znany epizod w historii Sił Zbrojnych RP, pojawiający się zwykle w literaturze opisującej

szersze aspekty historii Kambodży. Najlepszym przykładem może być publikacja Adama W. Jelonka pod tytułem *Kambodża*, poświęcona historii tego kraju od czasów najdawniejszych aż do współczesności, znajduje się tam również część poświęcona misji UNTAC. Zawiera ona wiele istotnych informacji na temat samej misji oraz jej znaczenia dla dalszego rozwoju wydarzeń w Kambodży¹.

Publikacje Grzegorza Ciechanowskiego, jak: *Operacje pokojowe ONZ w XX wieku*²; *Polskie Kontyngenty Wojskowe w operacjach pokojowych 1990–1999*³ czy *Żołnierze z Pomorza Zachodniego w komisjach Rozjemczych i Operacjach Pokojowych ONZ*⁴, stanowią bogate źródło informacji o misjach ONZ z udziałem Sił Zbrojnych RP i zawierają ich porównania i bardzo cenne uwagi. Misja UNTAC jest tam opisana jako jedna z wielu.

Wspomnienia uczestnika misji UNTAC, płk. Kazimierza Zawilińskiego, opublikowane w 2015 r. w *Przeglądzie Historyczno-Wojskowym* pod tytułem *Moja misja w Kambodży*⁵ zawiera w swej zasadniczej części potwierdzenie niektórych faktów opisywanych poniżej w artykule.

Książka Piotra Głuchowskiego *Pole Śmierci – nieznana bitwa Polaków z Czerwonymi Khmerami*⁶ miała stanowić sensacyjny opis zdarzeń zwanych bitwą, w której wymiana ognia trwała niecałe 40 minut. Książka ta, oparta była głównie na wspomnieniach wybranych uczestników misji i nie zawierała rzetelnej oceny sytuacji, zawierała natomiast wiele błędów i nieprawdziwych faktów. Pozycja ta ma znikomą wartość poznawczą i z tego powodu nie była cytowana w niniejszym artykule.

W 2019 r. została oddana do druku książka pt. *18 mgnień tropiku. Wojsko Polskie w Kambodży 1992–1993* – pod redakcją płk. w st. spocz. Tadeusza Jędrzejczaka. Znajdują się w niej wspomnienia weteranów Polskiego Kontyngentu Wojskowego misji w Kambodży. Opisy wydarzeń i postaci zawarte w książce zawierają wiele istotnych informacji, jakkolwiek zawierają subiektywne osądy autorów poszczególnych felietonów.

Istnieje zatem potrzeba opracowania rzetelnego i w miarę obiektywnego materiału o realizacji zadań mandatowych przez żołnierzy Polskiego Kontyngentu

¹ A.W. Jelonek, *Kambodża*, Warszawa 2008,

² G. Ciechanowski, *Operacje pokojowe ONZ w XX wieku*, Toruń 2013.

³ Idem, *Polskie Kontyngenty Wojskowe w operacjach pokojowych 1990–1999*, Toruń 2010.

⁴ Idem, *Żołnierze z Pomorza Zachodniego w komisjach Rozjemczych i Operacjach Pokojowych ONZ*, Szczecin 2013.

⁵ K. Zawiliński, *Moja misja w Kambodży. Część 1*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2015, nr 16 (67).

⁶ P. Głuchowski, *Pole Śmierci. Nieznana bitwa Polaków z Czerwonymi Khmerami*, Warszawa 2017.

Wojskowej misji UNTAC w Kambodży. Poniższy artykuł jest próbą przedstawienia warunków realizacji zadań mandatowych misji UNTAC w Kambodży przez żołnierzy Polskiego Kontyngentu Wojskowego, na przykładzie wykonywania misji wsparcia logistycznego przez 2. kompanię.

2. Przyczyny powstania misji UNTAC, jej powołanie i cechy

Za moment wyzwalający ciąg zdarzeń, które spowodowały powołanie Tymczasowej Administracji Organizacji Narodów Zjednoczonych w Kambodży należy uznać początek 1970 r. Wówczas na scenie politycznej Królestwa Kambodży zasadnicze role odgrywało trzech polityków: król Norodom Sihanouk, premier rządu generał Lon Nol i przywódca komunistów khmerskich (Czerwonych Khmerów) Saloth Sar, który później przyjął pseudonim rewolucyjny Pol Pot.

W styczniu 1970 r. król Sihanouk udał się wraz z małżonką i wybranymi osobami ze swojego dworu do Francji na kurację. Nieobecność króla, niezadowolenie społeczne z jego rządów⁷ oraz ambicje polityczne opozycji przyczyniły się do tego, że 18 marca 1970 r. premier-generał Lon Nol dokonał zamachu stanu i ogłosił pozbawienie władzy królewskiej Norodoma Sihanouka oraz ustanowienie zamiast monarchii Republiki Khmerskiej⁸.

Następnego dnia generał Lon Nol wprowadził stan wyjątkowy w Kambodży. Władze USA uznały nowy rząd. Czerwoni Khmerzy, wykorzystując zamieszanie w kraju, powiększali systematycznie obszar kontrolowanych przez siebie terenów. Nastąpiła nieunikniona konfrontacja Czerwonych Khmerów z wojskami

⁷ Dyktatorskie rządy Norodoma Sihanouka w Kambodży pod koniec lat 60. XX w. położyły kres wszelkiej debacie publicznej. Przedstawiciele części opozycji zostali uciszeni a pozostała część w obawie o swój los wyemigrowała z kraju. Oprócz terroru ówczesną Kambodżę charakteryzowała rosnąca w szybkim tempie korupcja oraz niesprawiedliwość społeczna i ekonomiczna. W tej sytuacji, stworzone zostały warunki popychające kraj w kierunku rebelii. Zob. P. Short, *Pol Pot. Pola śmierci*, Warszawa 2016, s. 220.

⁸ Lon Nol był kambodżańskim politykiem i wojskowym oraz prezydentem Republiki Khmerów w latach 1972–1975. Nol ukończył szkołę średnią w Kompong Cham, następnie kształcił się w Liceum Chasseloup-Laubat w Sajgonie, a następnie w Królewskiej Akademii Wojskowej. W drugiej połowie lat 30. podjął pracę urzędnika. W 1946 r. został gubernatorem prowincji Kracheh. Gdy 12 sierpnia 1954 r. Międzynarodowa Komisja Kontroli i Nadzoru rozpoczęła prace, Lon Nol przewodniczył stronie rządowej. Zdecydowany antykomunista, zwalczał komunistyczną partyzantkę wietnamską na terenie Kambodży. Prowadził politykę proamerykańską. Uzyskał również aprobatę USA dla przeprowadzonego przez w 1970 r. zamachu stanu. Por. *ibidem*, s. 124.

Republiki Khmerskiej. Przybrała ona postać wojny domowej. W kwietniu 1970 r. Lon Nol zwrócił się oficjalnie do USA o pomoc w walce z komunistami. Uzyskał ją, lecz skorumpowany i nieudolny rząd Lon Nola powoli przegrywał wojnę domową. W latach 1970–1974 Czerwoni Khmerzy zdobywali coraz większe połacie kraju. 17 kwietnia 1975 r. wkroczyli do ostatniego miasta będącego w rękach Republiki Khmerskiej – stolicy kraju.

Dzień po zdobyciu Phnom Penh zaczął się, trwający trzy lata osiem miesięcy i dwadzieścia jeden dni, terror Czerwonych Khmerów. W stworzonym przez nich państwie, nazwanym jak na ironię Demokratyczna Kampucza, wprowadzali siłą zasady rewolucji komunistycznej. Tworzone przez nich idealne państwo miało się opierać na równości i wspólnej własności. Uważali oni, że drogą do osiągnięcia tego celu jest odbudowanie społeczeństwa poprzez cofnięcie się do poziomu społeczeństwa agrarnego, zburzenie starego, porządku, zaczęcie wszystkiego od nowa⁹. W tym celu przedsięwzięto między innymi: likwidację pieniądza, ewakuację ludności wszystkich miast na wieś do tworzonych tam gospodarstw kolektywnych, tzw. kooperatyw lub komun, likwidację wszystkich rynków, pozabawienie mnichów buddyjskich ich statusu i wygnanie ich na wieś do komun rolniczych. Podobnie jak w Chinach w okresie wdrażania wizji społeczeństwa komunistycznego (1949–1976) przez przywódcę chińskich komunistów Mao Zedonga, terror w Kambodży był środkiem do wymuszenia posłuszeństwa w realizowaniu tych przedsięwzięć. Przywódca komunistycznych Chin był wzorem osobowym dla Pol Pota.

Gdy na czele rządu Demokratycznej Kampuczy stanął osobiście Pol Pot, jego krwawy terror pochłonął około 25% khmerskiej populacji¹⁰. W warunkach braku

⁹ Polityka wewnętrzna Demokratycznej Kampuczy pod rządami Pol Pota (1975–1979) ukierunkowana była na całkowitą przemianę społeczeństwa na takie, które zerwie z kultywowaniem starych tradycji i stanie się ateistyczne. Nie będzie prowadziło żadnej innej działalności niż wykonywanie niewolniczej pracy w wiejskich komunach. Nowe społeczeństwo zgodnie z programem rządu Czerwonych Khmerów miało być pozbawione możliwości czytania książek, posiadania własności prywatnej oraz swobody przemieszczania się. Zakazano także używania pieniędzy. Zob. L. Keller, *UNTAC in Cambodia – from Occupation, Civil War and Genocide to Peace*, [w:] *The Third Indo-China War: The Khmer Rouge Regime*, „Max Planck United Nations Year Book” 2005, vol. 9, s. 134.

¹⁰ Wiesław Górnicki podaje w książce *Bambusowa klepsydra*, Warszawa 1980, że szacunkowa liczba ofiar waha się w granicach dwóch milionów. Natomiast Adam W. Jelonek w książce *Kambodża*, Warszawa 2008, opierając się na wynikach spisu powszechnego z 1980 r. podaje liczbę mieszkańców Kambodży, tuż po usunięciu reżimu Czerwonych Khmerów na ok. 6,4 mln. Zestawienie tych liczb pozwala na szacunkowe określenie liczby mieszkańców Kambodży na ok. 8,4 mln mieszkańców przed nastaniem reżimu Czerwonych Khmerów. Określona szacunkowo liczba ofiar na

jakiegokolwiek własności prywatnej i pieniędzy, kiedy zostały zneutralizowane materialne podstawy penalizowania finansowego lub przepadkiem mienia, możliwość karania została ograniczona do pracy ponad siły i kary śmierci. Różnice dotyczyły tylko sposobu jej zadawania. Okrucieństwo reżimu Pol Pota ilustruje dyrektywa mówiąca o tym, że „Czerwoni Khmerowie mieli surowy rozkaz, aby oszczędzać amunicji. Dużego psa trudniej jest zabić motyką niż człowieka”¹¹.

Zabijanie motyką, maczugą, pałką, prętem czy wieszanie lub zakopywanie żywcem osób skazanych na śmierć stało się „wizytówką” ludobójstwa w Kambodży, dokonywanego przez reżim Pol Pota. Opisy znajdującego się na obrzeżach Phnom Penh więzienia śledczego Reżimu Czerwonych Khmerów, Tuol Sleng o kryptonimie S-21 przypominały relacje z hitlerowskich obozów koncentracyjnych.

Reżim Pol Pota także na arenie międzynarodowej prowadził politykę prowadzącą do konfliktów. Sąsiedztwo z Wietnamem stanowiło dla Kambodży przez cały okres jej historii ryzyko utraty niepodległości. Najwyraźniej zaznaczyło się to wówczas, kiedy koloniści francuscy, władający zdecydowaną większością państw Półwyspu Indochińskiego, przyznali Wietnamczykom rolę dominującą w regionie. Jeszcze przed opuszczeniem kraju w 1970 r., król Sihanouk „kilkakrotnie ostro napiętnował obecność wojsk wietnamskich i Vietcongu na pograniczu Kambodży”¹². W lipcu 1973 r. odbyło się plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Kambodży (KPK), na którym „Delegaci zgodzili się, że w przyszłości Wietnam powinien być traktowany jako przyjaciel, ale jako przyjaciel pozostający w konflikcie”¹³. Ten zgodny punkt widzenia króla Sihanouka i Pol Pota na kwestię zagrożenia ze strony Wietnamu stał się przyczyną, dla której jednym z ważniejszych przedsięwzięć reżimu Czerwonych Khmerów było rozmieszczenie swoich wojsk wzdłuż granic Kambodży, szczególnie zaś obsadzenie granicy z Wietnamem.

Rok 1976 przyniósł dalsze pogorszenie stosunków z zjednoczonym w 1976 r., Wietnamem i noszącym już nazwę Socjalistyczna Republika Wietnamu. Na grudiowym posiedzeniu Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Kambodży

ok. 2 mln stanowi ok. 25 % liczby mieszkańców Kambodży. Szacunkowa liczba ok. 2 mln ofiar znajduje potwierdzenie w publikacji: Th. Clayton, *Building the New Cambodia: Educational Destruction and Construction under the Khmer Rouge, 1975–1979*, „History of Education Quarterly” 1998, vol. 38, nr 1, s. 2, w której liczba ofiar szacowana jest w granicach od 750 tys. do 3,332 mln.

¹¹ W. Górnicki, op.cit., s. 119.

¹² M. Warneńska, *Śladami Pol Pota*, Warszawa 1999, s. 118.

¹³ Ph. Short, op.cit., s. 289.

stwierdzono, iż nadszedł czas, żeby rozpocząć długofalowe przygotowania do działań wojennych z Socjalistyczną Republiką Wietnamu. We wrześniu 1976 r. wykryto „istnienie” siatki dywersyjnej inspirowanej przez Hanoi¹⁴. W pierwszych dniach 1977 r., rząd Pol Pota wydał polecenie stawiennictwa w wyznaczonych miejscach wszystkich Wietnamczyków mieszkających w Kambodży. Przybyłych na wezwanie władzy wymordowano. We wrześniu 1977 r. dwie khmerskie dywizje „przeniknęły” na teren Wietnamu¹⁵. W rezultacie nastąpił otwarty konflikt zbrojny między Wietnamem a Demokratyczną Kampuczą, która przez cały 1978 r. była widownią operacji wojskowych zwaśnionych stron. 30 grudnia 1978 r. wojska wietnamskie zajęły miejscowość Kratie, skąd w pierwszych dniach stycznia 1979 r. przeprowadzona została przez wojska Socjalistycznej Republiki Wietnamu ofensywa pod kryptonimem „Rozkwitający Lotos”, która doprowadziła do rozstrzygnięcia wojny na korzyść SR Wietnamu.

Dnia 7 stycznia 1979 r. armia wietnamska zdobyła stolicę kraju. Czerwoni Khmerzy zostali pokonani¹⁶, a ich niedobitki wraz z przywódcami partyjnymi i członkami byłego już rządu schronili się w dżungli. Nazajutrz została utworzona Ludowa Rada Rewolucyjna Kampuczy zależna od komunistów wietnamskich. Dnia 12 stycznia 1979 r. powołano Ludową Republikę Kampuczy. Przez najbliższe dziesięciolecie, do 1990 r., krajem rządził „wielki brat” zza wschodniej granicy. W kraju zawiązywały się koalicje mające na celu uwolnienie Kambodży spod wpływu Wietnamu. Rosło napięcie zarówno w kraju, jak i w regionie. Trzy zwaśnione frakcje: stronnictwo królewskie pod kierownictwem księcia¹⁷ Norodoma Sihanouka, niekomunistyczna grupa ruchu oporu kierowana przez byłego premiera Son Sanna oraz części sił Czerwonych Khmerów pod przywództwem Pol Pota utworzyły Zjednoczony Front Narodowy na rzecz Niepodległej, Neutralnej, Pokojowej i Opartej na Współpracy Kambodży, znanego pod francuskim skrótem FUNCINPEC¹⁸. W pierwszej połowie 1990 r., FUNCINPEC i strona rządowa osiągnęły porozumienie. W tym czasie w Europie zakończył się okres „zimnej wojny”.

¹⁴ A.W. Jelonek, op.cit., s. 191.

¹⁵ Zob. Ph. Short, op.cit., s. 428.

¹⁶ Zob. A.W. Jelonek, op.cit., s. 194–195.

¹⁷ Tytuł króla przysługuje władcy Kambodży tylko w związku ze sprawowaniem władzy w pozostałych przypadkach Sihanoukowi przysługiwał dożywotni tytuł księcia.

¹⁸ FUNCINPEC – (fr.) *Front Uni National pour un Cambodge Indépendant, Neutre, Pacifique, et Coopératif* (Zjednoczony Front Narodowy Kambodży do walki o niepodległy, neutralny, pokojowy i kooperatywny kraj), porozumienie podpisane 26 marca 1981 r. A.W. Jelonek, op.cit., s. 297.

Misja pokojowa ONZ UNTAC działająca w Kambodży w latach 1992–1993 należała do największych i najbardziej kosztownych¹⁹. Jej wielkość i wymiar finansowy uczyniły z niej misję unikalną na tle dotychczasowych misji ONZ. Przyczyną zaangażowania przez społeczność międzynarodową tak poważnych sił i środków była niestabilna sytuacja polityczna w samej Kambodży i jej oddziaływanie na sytuację w regionie Półwyspu Indochińskiego.

Jej powołanie zostało poprzedzone ustanowieniem tzw. misji przygotowawczej. „30 września 1991 r. sekretarz generalny ONZ przedłożył Radzie Bezpieczeństwa raport rekomendujący ustanowienie Misji Przygotowawczej Narodów Zjednoczonych w Kambodży (*United Nations Advance Mission in Cambodia*, UNAMIC), której zadaniem miało być nadzorowanie przestrzegania zawieszenia broni oraz logistyczne zabezpieczenie wprowadzenia tymczasowej administracji. Rada Bezpieczeństwa 16 października w rezolucji 717 (1991) zaaprobowła powołanie UNAMIC²⁰. Natomiast w kwestii powołania misji UNTAC to „23 października 1991 r. strony podpisały porozumienie w sprawie kompleksowego politycznego zakończenia konfliktu w Kambodży. 31 października jego tekst został potwierdzony w rezolucji 718 (1991) Rady Bezpieczeństwa ONZ. Do najważniejszych uzgodnień należy zaliczyć następujące przedsięwzięcia: Misja UNTAC miała zorganizować repatriację uchodźców, zagwarantować przestrzeganie praw człowieka i wolności obywatelskich, doprowadzić do wolnych i uczciwych wyborów oraz rozbrojenia stron konfliktu i doprowadzenie do demobilizacji przynajmniej 70% ich stanów osobowych. Rozpoczął się okres administracji ONZ w Kambodży, która miała doprowadzić kraj do wolnych wyborów i wyłonienia nowego, demokratycznego rządu²¹.

Misja UNTAC miała zarówno cechy typowej na owe czasy misji ONZ, jak i elementy nowatorskie dotąd niespotykane. Do najbardziej niepowtarzalnych cech misji UNTAC należy zaliczyć: system logistyki, który występuje, co prawda, w każdej z nich, ale dla w każdej Misji ONZ tworzony jest indywidualnie, poza tym fakt utworzenia Misji przygotowawczej, nietypowa była też skala Misji w jej wymiarze organizacyjnym i finansowym, była również jedną z pierwszych misji tzw. trzeciej generacji²² oraz to, że po raz pierwszy od zakończenia II wojny świa-

¹⁹ Szacunkowe dane kosztów misji UNTAC według różnych źródeł podano na końcu rozdziału w formie tabelki porównawczej pod tytułem „Dane o kosztach i liczbie uczestników misji UNTAC”.

²⁰ A.W. Jelonek, op.cit., s. 238.

²¹ Ibidem, s. 238.

²² „Raport Sekretarza Generalnego ONZ z 1995 roku charakteryzował trzy rodzaje operacji pokojowych przeprowadzanych przez siły Organizacji Narodów Zjednoczonych:

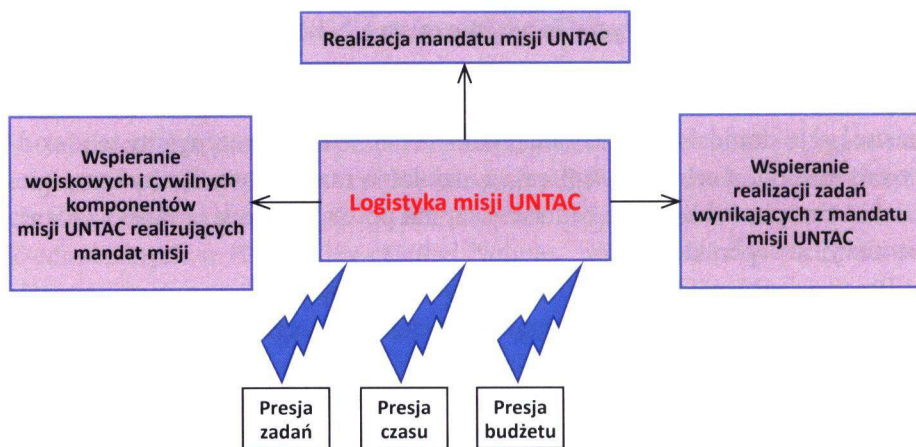
towej ONZ zaaprobowało udział w misji pokojowej państw byłej osi: Japonii i Republiki Federalnej Niemiec. Od czasu zakończenia II wojny światowej Niemcy i Japonia nie były brane pod uwagę przez ONZ jako potencjalni kandydaci do udziału w misjach pokojowych. To właśnie misja UNTAC była pierwszą, w której Republika Federalna Niemiec i Cesarstwo Japonii zaistniały w składzie sił pokojowych jako uczestnicy przedsięwzięcia „Wymuszania Pokoju”. Dla obu tych państw był to doniosły akt nobilitacji politycznej. Jednak kontyngenty te nie odgrywały roli operacyjnej, a wspierającą działania mandatowe. Kontyngent niemiecki zabezpieczał bowiem centralny szpital polowy misji, a japoński zadania inżynieryjno-saperskie.

Typowe dla Misji ONZ było to, że stanowiły one specyficzną organizację społeczną posiadającą pewne cechy organizmu państwowego. Misja posiadała bowiem swoje terytorium (ulożone najczęściej w rejonach operacji pokojowej), które było najczęściej podzielone na mniejsze jednostki organizacyjne zwane sektorami. Misja posiadała swoich „mieszkańców” (zakontraktowanych pracowników cywilnych i jednostek wojskowych, legitymujących się misyjnymi dowodami tożsamości i prawami jazdy), wobec których miała prawa (egzekwowanie działalności związanej z realizacją celu misji) oraz obowiązki (zapewnienie wynagrodzenia, ubezpieczenia, opieki zdrowotnej). Przepisy administracyjne tej organizacji obowiązywały tylko na terenie misji, a ich przestrzeganie było nadzorowane przez powołane do tego celu organy, jak policja czy administracja terenowa. Misja posiadała także własną infrastrukturę, logistykę oraz hierarchię wojskową.

Jej system logistyczny był oryginalnym projektem tworzonym odrębnie dla każdej misji ONZ z uwagi na ich specyficzne potrzeby i warunki działania. To z pewnością był unikalny element nie tylko misji UNTAC, ale również każdej innej misji ONZ w przypadku UNTAC, strukturę i uwarunkowania zabezpieczenia logistycznego miały następującą postać:

-
- a) misje pierwszej generacji – Utrzymania Pokoju – Peace-Keeping Operations.
 - b) misje drugiej generacji – Ustanawiania Pokoju – Peace-Making Operations.
 - c) misje trzeciej generacji – Wymuszania Pokoju – Peace-Enforcement Operations². Misje „UNTAG (Grupa Przejściowej Pomocy ONZ dla Namibii – UNTAG), Misja miała miejsce w latach 1989–1990 w Namibii), UNTAC, UNAMIR (Misja Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw pomocy Rwandzie, Misja miała miejsce w latach 1993–1996 w Rwandzie), [były to pierwsze operacje – A.F.] czyli działania na rzecz Wymuszania Pokoju”. Misję UNTAC odróżnia od poprzednich fakt, że miała niespotykany do tej pory charakter „Wymuszania Pokoju” w regionie Azji Południowo-Wschodniej. Zob. K. Ficoń, *Dychotomia zabezpieczenia logistycznego misji Organizacji Narodów Zjednoczonych*, „Kwartalnik Bellona” 2016, r. 98, nr 3, s. 199.

Rys. 1.
Struktura zabezpieczenia logistycznego misji UNTAC

Źródło: opracowanie własne autora.

Najważniejszym zadaniem logistyki UNTAC było wsparcie realizacji zadań mandatowych misji poprzez: wspieranie komponentów wykonujących te zadania, zabezpieczenie logistyczne personelu kadrowego ONZ i wolontariuszy oraz udzielanie wsparcia pomocy humanitarnej dla ludności miejscowej. System logistyczny w swojej działalności był poddawany presji trzech czynników: zadań, czasu i budżetu Misji.

Utworzenie misji przygotowawczej – UNAMIC, mające na celu stworzenie warunków do wprowadzenia misji UNTAC, było elementem odróżniającym misję UNTAC od dotychczasowych Misji ONZ. Wynikało ono z ogromnej skali misji UNTAC i braku możliwości natychmiastowego rozmieszczenia ponad 15 tys. żołnierzy i ponad 3 tys. pracowników cywilnych ONZ, na terenie Kambodży. Stąd konieczność szybkiego przemieszczenia niewielkiej ilości personelu wojskowego i cywilnego na teren misji i zademonstrowania obecności ONZ w terenie. Trwała ona od października 1991 r. do marca 1992 r. W tym czasie, kierował nią AHS Ataul Karim, dyplomata²³ z Bangladeszu wspierany przez niewielki komponent wojskowy pod dowództwem francuskiego generała brygady Jean-Michael Loridona. Przewidywana liczba uczestników wynosiła 1504 osoby personelu

²³ <https://www.thedailystar.net/news-detail-243720>.

wojskowego i cywilnego²⁴. Misja miała za zadanie utrzymanie zawieszenia broni między zwaśnionymi stronami do czasu rozwinięcia misji UNTAC oraz przygotowanie ludności miejscowej do przyszłych zadań mandatowych związanych z rozminowywaniem. W późniejszym okresie zadania UNAMIC rozszerzono o szkolenie dla ludności cywilnej w poszukiwaniu min i ich usuwaniu. Po zakończeniu misji personel UNAMIC, który wyraził wolę dalszego uczestnictwa w operacji pokojowej, został wchłonięty przez misję UNTAC.

Tabela nr 1.

Dane o kosztach i liczbie uczestników misji UNTAC

L.p.	Liczba personelu [tys.]	Koszty misji [mld USD] str.	Uwagi	Źródło	
1	22, 874 s. 27	1,6	33	Wartość 3,0 mld USD pojawiła się w cytacie przemówienia króla Kambodży.	T. Findlay: <i>Cambodia the legacy and lessons of UNTAC</i> Stockholm International Peace Research institute Report No 9 Oxford University Press, 1995
		1,8	39		
		3,0	167		
		1,5	128		
2	15,9 żołnierzy, 3,6 cywilnej policji oraz 1,0 obserwatorów = 20,5 s. 240	2,0 s. 240		A. Jelonek, <i>Kambodża</i> , Warszawa 2008	
3	15,0 – 20,0 s. 147	/ – /	W zależności od fazy Misji	G. Ciechanowski, <i>Polskie Kontyngenty Wojskowe w operacjach pokojowych 1990–1999</i> , Toruń 2010.	
4	/ – /	1,7 s. 19		F. Buerger, <i>Analysis of UN Peacekeeping in Cambodia</i> , Newport R.I. 1994	
5	21,0 s. 169	1,6 s. 169		L. Keller, <i>UNTAC in Cambodia – from occupation, Civil War and Genocide to Peace</i> , „Max Planck Yearbook of United Nations Law” 2005, vol. 9 (1), s. 127–178	
6	15,900 military, 3,400 civilian police, 2,000 civilians and 450 UN Volunteers = 21,75	cost over \$1.6 billion	(equivalent to \$2.5 billion in 2017)	https://en.wikipedia.org/wiki/United_Nations_Transitional_Authority_in_Cambodia	

Źródło: opracowanie własne.

²⁴ T. Findley, *Cambodia the legacy and lessons of UNTAC*, Oxford 1995, s. 22–23.

3.2. kompania wsparcia logistycznego w strukturach krajowych i międzynarodowych

Na początku 1992 r. Rzeczypospolita Polska została zaproszona przez sekretarza generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych do wzięcia udziału w Tymczasowej Administracji Organizacji Narodów Zjednoczonych w Kambodży (UNTAC). W związku z czym 7 maja 1992 r. Szef Sztabu Generalnego wydał zarządzenie nr 49/Org²⁵. Na mocy tego zarządzenia Dowódca Pomorskiego Okręgu Wojskowego w porozumieniu z Szefem Departamentu Kadr i Szefem Zarządu Wojskowych Spraw Zagranicznych mieli w ciągu najbliższego tygodnia sformować Polski Kontyngent Wojskowy w Tymczasowej Administracji ONZ w Kambodży o numerze Jednostki Wojskowej 3240, w ramach której został sformowany batalion logistyczno-inżynieryjny²⁶. Wykonawcy tego zarządzenia zostali zobowiązani do zameldowania o wykonaniu zadania do dnia 16 maja 1992 roku.

Dwa dni później, 9 maja 1992 r., Minister Obrony Narodowej wydał Decyzję nr 21/MON²⁷ „w sprawie utworzenia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Tymczasowej Administracji ONZ w Kambodży (UNTAC)”. Na szczególną uwagę w tej decyzji zasługują dwa fragmenty. Pierwszy to fragment dotyczący Głównego Inspektora Techniki WP „[...] wyposaża Kontyngent w niezbędne środki bojowe i materiałowe w celu zapewnienia jego samodzielnego działania, zgodnie z etatem [...]”, świadczy o przekonaniu Ministra o tym, że PKW będzie działał na Misji jako samodzielna, zwarta jednostka wojskowa (JW 3240) realizująca zadania mandatowe. Drugi zaś fragment, skierowany do Szefa Departamentu Kadr MON, który „wytypuje oficerów ze znajomością języka angielskiego lub francuskiego w liczbie podanej przez Sekretarza Generalnego ONZ [...]”, świadczy

²⁵ Centralne Archiwum Wojskowe Oddział w Nowym Dworze Mazowieckim sygn. arch. 1607/99/28 – zarządzenie Szefa Sztabu Generalnego WP Nr 49/ORG z dnia 7 maja 1992 r. w sprawie sformowania Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Tymczasowej Administracji ONZ w Kambodży /UNTAC/.

²⁶ Uwaga autora dotycząca nazwy kompanii. Na początku lat 90. ubiegłego stulecia Siły Zbrojne RP podlegały procesowi transformacji i reorganizacji. W owym czasie pojęcie „wsparcia logistycznego” było niejednolicie definiowane. Definicja logistyki Misji UNTAC zawarta została szczegółowo w jej przepisach. Logistyka misji UNTAC obejmowała: transport dóbr od dostawcy do magazynów kompanii logistycznych, przechowywanie ich w magazynach owych kompanii oraz dystrybucję tych dóbr do poszczególnych odbiorców.

²⁷ Centralne Archiwum Wojskowe Oddział w Nowym Dworze Mazowieckim sygn. arch. 1657/2000/60 – decyzja nr 21/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 9 maja 1992 r. w sprawie utworzenia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Tymczasowej Administracji ONZ w Kambodży (UNTAC).

o przekonaniu, że wszystkie dokumenty, nawet robocze misji UNTAC, będą wykonywane w dwóch językach i pod tym kątem należy sporządzić etat JW 3240.

Jedenaście dni później, 20 maja 1992 r., Szef Sztabu Generalnego WP wydał zarządzenie nr 12/oper.²⁸ „w sprawie utworzenia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Tymczasowej Administracji ONZ w Kambodży (UNTAC)”. Na mocy tego zarządzenia między innymi Szef Wojskowych Spraw Zagranicznych miał zorganizować „szkolenie i przygotowanie Kontyngentu do wykonania zadań w ramach misji zgodnie z przeznaczeniem”. Świadczy to o tym, że szkolenie Kontyngentu miało się rozpocząć po 20 maja 1992 r., czyli po dacie wydania zarządzenia.

Natomiast 25 sierpnia 1992 r. Prezes Rady Ministrów Hanna Suchocka podpisała uchwałę Rady Ministrów nr 94/92²⁹ „w sprawie utworzenia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Tymczasowej Administracji ONZ w Kambodży (UNTAC)”. Na uwagę zasługuje paragraf 2 pkt 5 uchwały RM stwierdzający o tym, że „Etat i wyposażenie polskiego kontyngentu wojskowego ustala Minister Obrony Narodowej uwzględniając wymagania zgłoszone przez Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych”.

Wbrew opinii, wyrażonej w niektórych publikacjach prasowych³⁰, szkolenie w Centrum Przygotowań do Misji Zagranicznych w Kielcach miało miejsce. Można mieć zastrzeżenia do jego zakresu i przebiegu. Przedstawiony na początku artykułu kalendarz ukazywania się aktów prawnych wskazywał na chaotyczne działania w tym zakresie na poziomie polityczno-decyzyjnym. Najlepszą tego ilustracją jest fakt podpisania przez premier rządu RP, Hannę Suchocką, uchwały nr 94/92 „w sprawie utworzenia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Tymczasowej Administracji ONZ w Kambodży (UNTAC)”³¹ w niecałe trzy tygodnie po

²⁸ Centralne Archiwum Wojskowe Oddział w Nowym Dworze Mazowieckim sygn. arch. 1723/2000/23 – zarządzenie Szefa Sztabu Generalnego WP nr 12/oper. z dnia 20.05.1992 r. w sprawie utworzenia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Tymczasowej Administracji ONZ w Kambodży (UNTAC).

²⁹ Centralne Archiwum Wojskowe Oddział w Nowym Dworze Mazowieckim sygn. arch. 2093/03/11 – uchwała nr 94/92 Rady Ministrów z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie utworzenia polskiego kontyngentu wojskowego w Tymczasowej Administracji Organizacji Narodów Zjednoczonych w Kambodży (UNTAC).

³⁰ Np. artykuły: E. Mistewicza, E. Pyrka, *Strzelanie z Bambusa*, „Wprost”, grudzień 1992; I. Jan-czewskiej-Altyńskiej, *Upodleni wśród Khmerów*, „Sztandar Młodych”, 18.06.1993 czy cytaty „Sztandaru Młodych” przytaczane w książce P. Głuchowskiego, *Pole Śmierci. Nieznana bitwa Polaków z Czerwonymi Khmerami*, Warszawa 2017.

³¹ Centralne Archiwum Wojskowe w Nowym Dworze Mazowieckim sygn. arch. 2093/03/11 – uchwała nr 94/92 Rady Ministrów z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie utworzenia polskiego kontyngentu wojskowego w Tymczasowej Administracji Organizacji Narodów Zjednoczonych w Kambodży (UNTAC).

podjęciu zadań mandatowych misji UNTAC przez 2. kompanię wsparcia logistycznego w Kambodży.

Pochodną zamieszania na wysokim szczeblu decyzyjnym, była trudna sytuacja komendanta Centrum Przygotowań do Misji Zagranicznych w Kielcach, odpowiedzialnego za sformowanie i wyszkolenie składu osobowego PKW misji UNTAC.

Główną trudnością, związaną ze sformowaniem kontyngentu, był brak odpowiednio wyszkolonej kadry. Był to jeden z najtrudniejszych momentów dla Polskich Sił Zbrojnych. Układ Warszawski przestał bowiem już istnieć, a przystąpienie do NATO miało nastąpić dopiero za parę lat. Układ Warszawski został rozwiązany w 1991 r.³² Kilkanaście miesięcy później komendant kieleckiego centrum miał sformować ponad 700-osobowy kontyngent, nie mając do dyspozycji ani zwartych jednostek, które byłyby doświadczone we współpracy w misjach zagranicznych w środowisku innym niż państwa członkowskie UW ani kadry czy żołnierzy posługujących się biegle językiem angielskim. Kryteria językowe spełniały w owym czasie tylko: znaczna część personelu Wojskowych Służb Informacyjnych, kadra jednostek specjalnych, piloci wojskowi, pracownicy wojskowi instytutów badawczych i naukowych korzystający z anglojęzycznych źródeł informacji, wąska grupa tłumaczy języka angielskiego, biorąca do tej pory udział w misjach pokojowych ONZ na Bliskim Wschodzie oraz garstka przypadkowych osób personelu wojskowego posiadającego znajomość tego języka zupełnie bez związku z wymogami wynikającymi z pełnionych obowiązków.

Innym aspektem sytuacji był występujący w tym momencie brak wzorców, potęgowany koniecznością zmian w sferze mentalności kadry dowódczej. Musiała się ona jak najszybciej wyzwolić spod wszechobecnej i przekonanej o swej nieomyślności kontroli aparatu partyjno-politycznego Ludowego Wojska Polskiego (LWP)³³ i przestawić na pragmatyczne myślenie determinowane troską o powierzonych żołnierzy.

Do najważniejszych problemów związanych z zapewnieniem odpowiedniego poziomu szkolenia żołnierzy do wykonywania zadań mandatowych na terenie Kambodży należy zaliczyć:

- a) trudno dostępne i skromne materiały, najczęściej utajnione, na temat sytuacji polityczno-militarnej Kambodży tamtego okresu;

³² Zob. W. Jarząbek, *PRL w politycznych strukturach Układu Warszawskiego w latach 1955-1980*, Warszawa 2008, s. 93.

³³ Nieoficjalna nazwa Sił Zbrojnych okresu PRL, nie występuje ona w oficjalnych dokumentach tamtego okresu, jak np. rota przysięgi wojskowej, natomiast często pojawia się w publikacjach.

- b) brak osób posiadających rzetelną wiedzę o Kambodży zarówno wśród pracowników służby dyplomatycznej, jak i dziennikarzy. Komenda kieleckiego centrum szkolenia zapraszała przedstawicieli tych środowisk do udziału w procesie przygotowania PKW. Osoby te prowadziły zajęcia i dzieliły się swoją wiedzą, która w konfrontacji z rzeczywistością okazała się niewystarczająca;
- c) brak doświadczenia w zakresie misji wojskowych realizowanych w klimacie tropikalnym;
- d) prowadzenie działań szkoleniowych pod presją czasu równoległe z badaniami medycznymi, szczepieniami ochronnymi, działaniami administracyjnymi, takimi jak wyrabianie paszportów czy szkoleniem kierowców do prowadzenia pojazdów w ekstremalnie trudnych warunkach;
- e) chaos w podejmowanych decyzjach na wysokim szczeblu politycznym, dotyczących wysyłania grup personelu wojskowego na teren Misji jeszcze przed ukończeniem procesu szkolenia.

W takich warunkach ocena procesu szkolenia jest bardzo trudna. Proces ten został zweryfikowany dopiero na terenie Misji po skonfrontowaniu go z rzeczywistymi warunkami pełnienia służby i zakwaterowania żołnierzy³⁴.

Należy również wyróżnić te obszary, które zostały pominięte w procesie szkolenia lub, jeżeli miały miejsce, ich zakres okazał się niewystarczający w konfrontacji z rzeczywistością. Głównie należy do nich zaliczyć:

- a) brak wyposażenia w leki przeciwdziałające schorzeniom występującym w tropiku, jak np. azjatyckie zapalenie spojówek;

³⁴ Informacja własna autora artykułu. Na przykładzie 2. kompanii wsparcia logistycznego należy stwierdzić, że przygotowanie jej personelu do Misji było dobre, a tematyka poruszana w ramach szkolenia przeprowadzonego w ośrodku w Kielcach sprawdziła się w praktyce w następujących głównych obszarach:

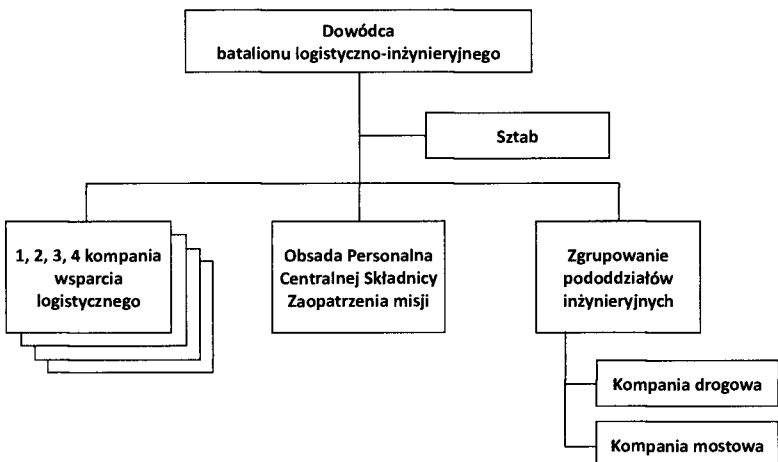
- a) przygotowania kierowców do jazdy w trudnych warunkach terenowych. W ośrodku kieleckim został przygotowany teren rzeczywiście zbliżony do faktycznych warunków zastanych na terenie Misji;
- b) ukierunkowania uwagi personelu kompani na zagrożenia pułapkami minowymi. Ze szczególne mocno i często podkreślanym ostrzeżeniem, by „nigdy nie schylać się po nic, co nie wypadło z kieszeni”;
- c) rygorystycznego przestrzegania zasad higieny osobistej;
- d) obowiązku natychmiastowego zgłaszania do służby medycznej wszelkich otarć, zadrapań czy innych mało istotnych w klimacie europejskim zmian na skórze;
- e) zestawu surowych zakazów dotyczących między innymi: picia napojów innych niż butelkowane lub puszkowane, spożywania posiłków w lokalnych przenośnych barach czy grillach, jedzenia owoców pozbawionych solidnej warstwy ochronnej, jak grubej skóry lub łupiny, kąpieli w lokalnych zbiornikach stojącej wody itp.;
- f) zasad budowy schronów i fortyfikacji z użyciem worków z piaskiem.

b) Niewiedza dotycząca faktycznej organizacji misji i rzeczywistych zadań mandatowych dotyczących logistyki.

Jednostka Wojskowa 3240, czyli Polski Kontyngent Wojskowy, obejmowała batalion logistyczno-inżynieryjny oraz grupę oficerów Sztabu misji UNTAC i obserwatorów wojskowych w liczbie 33 osób. Batalion logistyczno-inżynieryjny składał się z dowódcy oraz sztabu liczącego 21 osób. Oprócz tego z czterech kompanii wsparcia logistycznego (pierwszej w Phnom Penh, drugiej w Sihanouk Ville, trzeciej w Kompong Cham i czwartej w Siem Reap), zgrupowania inżynieryjnego w sile dwóch kompanii (drogowej i mostowej) oraz obsady Centralnej Składnicy Zaopatrzenia misji. Fakt powołania sztabu batalionu oraz organizacji zbliżonej do Wojskowej Administracji Koszar wspierającej działalność jednostek wojskowych w zakresie zakwaterowania i budownictwa pozwala przypuszczać, iż nawet po przyjeździe na miejsce, tj. na teren Kambodży, zarówno przełożeni w kraju, jak i dowództwo oraz sztab batalionu logistyczno-inżynieryjnego byli przekonani o tym, że jednostka ta będzie realizować zadania mandatowe misji jako jednolity organizm wojskowy w strukturze UNTAC. Z punktu widzenia władz wojskowych RP organizacja batalionu logistyczno-inżynieryjnego oraz usytuowanie kompanii wsparcia logistycznego miała wyglądać jak na poniższym schemacie – rysunku 2.

Rys. 2.

Etat batalionu logistyczno-inżynieryjnego sformowanego w kraju na potrzeby misji UNTAC

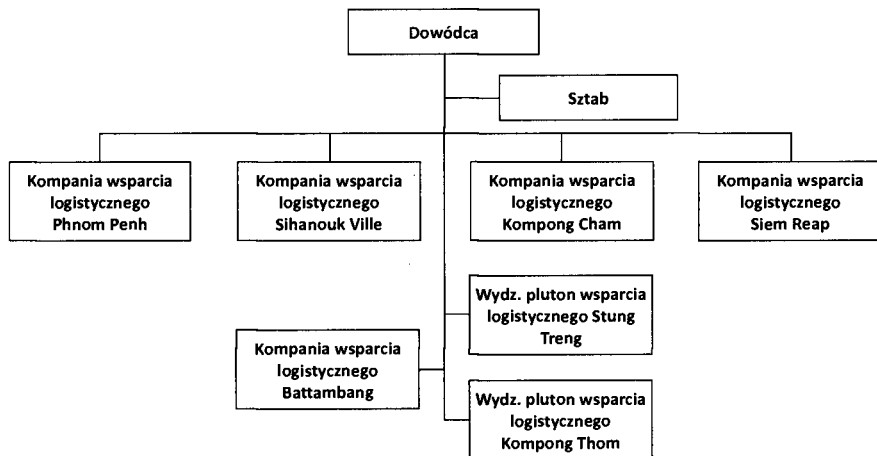
Źródło: opracowanie własne autora.

Rzeczywistość zweryfikowała te przekonania, o czym pisze w swoich wspomnieniach ppłk Kazimierz Zawiliński, charakteryzując pierwszą zmianę w Kambodży, iż po przybyciu w rejon misji polski „batalion został *de facto* rozformowany, a tworzące go pododdziały wsparcia logistycznego podporządkowano dowódcy wielonarodowego batalionu logistycznego UNTAC”³⁵.

Na miejscu okazało się, że logistyka misji, ma już swoją strukturę organizacyjną, w której nie było miejsca na polski narodowy batalion logistyczno-inżynieryjny. Natomiast istnieje batalion logistyczny UNTAC, do którego zostały wcielone kompanie logistyczne. Obsada personalna Centralnej Składnicy Zaopatrzenia Misji została podporządkowana Szefowi Logistyki Misji (CLO)³⁶, natomiast Zgrupowanie Pododdziałów Inżynieryjnych zostało wchłonięte przez służby podporządkowane szefowi inżynierów misji. W tych strukturach organizacyjnych misji UNTAC pododdziały stworzone na potrzeby misji realizowały zadania mandatowe. Należy dodać, że batalion logistyczno-inżynieryjny nie istniał w żadnym schemacie organizacyjnym struktury międzynarodowej UNTAC. Kompanie wsparcia logistycznego działały w strukturach batalionu logistycznego UNTAC, dowodzonego przez pakistańskiego podpułkownika Azeema Khana. Batalion miał następujący schemat organizacyjny:

Rys. 3.

Struktura organizacyjna Batalionu Logistycznego UNTAC

Źródło: opracowanie własne autora.

³⁵ K. Zawiliński, *Moja misja w Kambodży. Część 1*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2015, t. 16, nr 3, s. 161.

³⁶ *Chief Logistic Officer*.

Z chwilą podporządkowania jednostek batalionu logistyczno-inżynieryjnego strukturom misji, w lipcu 1992 r., nastąpił okres niezdefiniowanego podporządkowania organizacyjnego. Fakt ten prowadził do nieporozumień i sporów kompetencyjnych. Z jednej strony było jasno sprecyzowane miejsce dowódców kompanii logistycznych w strukturze batalionu UNTAC, przejrzyste uprawnienia i obowiązki oraz wymagania. Z drugiej strony brak widocznego umiejscowienia batalionu logistyczno-inżynieryjnego w strukturach misji oraz nieprzejrzyste obowiązki i wymagania strony polskiej od dowódców wykonujących zadania mandatowe oraz ich niejasne podporządkowanie batalionowi stworzonemu w Polsce. Ta sytuacja była potęgowana antagonizmami między różnego rodzaju środowiskami, jak np. grupą osób, które brały udział w misji w Namibii (grupa w części już doświadczonych uczestników misji ONZ) a grupą skupiającą oficjalny i nieoficjalny personel WSI (dość liczna grupa, w większości o mocno zróżnicowanym doświadczeniu ze służby w misjach ONZ). Grzegorz Ciechanowski wskazuje na jeszcze jeden aspekt nieporozumień, stwierdzając: „Na domiar złego, od początku formowania kontyngentu nie ustalono dokładnie podziału kompetencji pomiędzy płk. Kazimierzem Gilejem, szefem logistyki operacji UNTAC, który pełnił ważną funkcję, tzw. starszego oficera narodowego a ppłk Tadeuszem Jędrzejczakiem, dowódcą batalionu logistycznego POLLOG-u”³⁷.

Dowódca batalionu logistyczno-inżynieryjnego, ppłk Tadeusz Jędrzejczak, wobec braku wpływu na sposób realizacji i zakres zadań mandatowych przez pododdziały funkcjonujące w strukturach UNTAC, przejął funkcję koordynacyjną między innymi w zakresie ruchów kadrowych między polskimi jednostkami czy interwencjach w sprawach wypadków losowych żołnierzy. Rozkazy batalionu logistyczno-inżynieryjnego kierowane były do dowódców kompanii wykonujących zadania misyjne w odrębnych od tego batalionu strukturach. Dowódca oraz sztab batalionu logistyczno-inżynieryjnego były rozlokowane w Phnom Penh, na polu golfowym, na terenie zajmowanym przez pierwszą kompanię wsparcia logistycznego.

Na początku pierwszej zmiany, 11 lipca 1992 r., doszło do jeszcze jednego zderzenia z rzeczywistością, mianowicie, po dotarciu w rejon misji dowództwo logistyki Kwatery Głównej UNTAC zgłosiło potrzebę dodatkowego zabezpieczenia wsparcia logistycznego w rejonach miejscowości Kompong Tom i Stung Treng. „W dniu 11 lipca okazało się, że jest potrzeba rozwinięcia sześciu polskich

³⁷ G. Ciechanowski, *Polskie kontyngenty wojskowe w operacjach pokojowych 1990–1999*, Toruń 2010, s. 156.

baz wsparcia logistycznego. Brakowało nam dwóch pododdziałów logistycznych, na które rzekomo ktoś z »polskich decydentów« wyraził wcześniej zgodę!³⁸. Kompanie z Siem Reap oraz Kompong Cham wydzieliły grupy logistyczne (*logistic detachments*), każda w sile wzmocnionego plutonu, do wypełniania zadań w tych rejonach. Wymienione „detaczmenty” stanowiły integralną część macierzystych kompanii. W strukturze batalionu logistycznego UNTAC istniały zatem cztery kompanie, w tym dwie z nich posiadały wydzielone grupy logistyczne (*logistic detachments*). Natomiast w ramach batalionu logistyczno-inżynierskiego grupy te były wykazywane jako odrębne kompanie.

Należało się spodziewać, że Etat³⁹ nr 02/143⁴⁰ zatwierdzony przez Szefa Sztabu Generalnego WP w dniu 9 stycznia 1993 r., uwzględnia doświadczenia pierwszego półrocza działania JW 3240 w warunkach misji. Tymczasem według tego Etatu przewidziano 43 stanowiska dla sztabu batalionu logistyczno-inżynierskiego. Liczba ta odpowiada mniej więcej liczbie personelu orkiestry reprezentacyjnej Marynarki Wojennej. Natomiast zgodnie z nowym etatem, opracowanym na potrzeby drugiej zmiany, znajomość języka francuskiego (opcjonalnie angielskiego) wymagana była jedynie od jednego tylko oficera na stanowisku „oficer operacyjny-tłumacz”, co raczej odzwierciedlało doświadczenia wyniesione z okresu działalności misyjnej pierwszej zmiany, polegające na obserwacji niepodzielniego panowania języka angielskiego w komunikacji Misji UNTAC.

Niezmienna pozostała jednak opinia o wykonywaniu zadań mandatowych Misji UNTAC przez batalion logistyczno-inżynierski jako samodzielnej jednostki, czemu daje wyraz ppłk K. Zawiliński w swoich wspomnieniach: „W całym okresie formowania i przygotowania II zmiany szefostwo Oddziału Misji Pokojowych Departamentu Wojskowych Spraw Zagranicznych (DWSZ) utrzymywało, że polski batalion, którym miałem dowodzić w tej zmianie, będzie działał jako zwarta jednostka. Wylatując z II zmianą, byłem przekonany, że będę dowodził sztabem i podległymi mi pododdziałami polskiego batalionu logi-

³⁸ T. Jędrzejczak: *Trochę historii – osiemnaście barwnych miesięcy*, [w:] *18 Mgnień Tropiku – Wojsko Polskie w Kambodży 1992–1993*, red. T. Jędrzejczak, Gdynia 2019, s. 51.

³⁹ Pod pojęciem „Etat” w Siłach Zbrojnych RP należy rozumieć zestawienie wszystkich stanowisk wraz z określeniem funkcji i ważniejszych wymogów dla danego stanowiska w jednostce wojskowej, np. dowódca pułku, stopień pułkownik, znajomość języka angielskiego na poziomie 4444 wg Standardów NATO.

⁴⁰ Centralne Archiwum Wojskowe Oddział w Nowym Dworze Mazowieckim sygn. ksero 89/192/IV – Etat nr 02/143 Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Tymczasowej Administracji ONZ w Kambodży (UNTAC), zatwierdzony przez Szefa Sztabu Generalnego WP gen. broni Tadeusza Wileckiego.

styczno-inżynieryjnego. Niestety, po naszym przylocie do Phnom Penh dopiero od ... [Szefa Logistyki Misji i Starszego Oficera Narodowego – 'A.F.] dowiedziałem się w szczegółach informację te potwierdził dotychczasowy dowódca batalionu [logistyczno-inżynieryjnego – 'A.F.] ... jaki będzie rzeczywisty skład i podporządkowanie moich etatowych pododdziałów. Obaj ci oficerowie byli zaskoczeni, że nikt z kierownictwa Departamentu Wojskowych Spraw Zagranicznych, przed naszym wylotem z kraju nie poinformował mnie o wyłączeniu ze struktur polskiego batalionu pododdziałów logistycznych i pododdziałów inżynieryjno-drogowych, tym bardziej że kierownictwo to dobrze znało sytuację w rejonie misji jak wynikało z rozmów z kadrą dowódczą I zmiany, na przełomie października i listopada, a więc przed zakończeniem służby tej zmiany, w rejonie misji przebywała z inspekcją polska delegacja z gen. bryg. Tadeuszem Cepakiem na czele, a zatem oficerowie Oddziału Misji Pokojowych powinni wiedzieć o podjętych wtedy decyzjach⁴¹.

W lutym 1993 r.⁴² zaszyły pewne zmiany w dowództwie batalionu logistycznego UNTAC, mianowicie zastępca dowódcy batalionu, kanadyjski major G. Brierre, zakończył swoją służbę w misji i wyjechał do kraju. W wyniku negocjacji strony polskiej z dowódcą Sił Wojskowych Misji (*Force Commander*) na wakujące miejsce został powołany nowo przybyły, w ramach rotacji, dowódca batalionu logistyczno-inżynieryjnego, mający nim dowodzić do końca misji. Znalazł się on w o tyle komfortowej sytuacji, że będąc jednocześnie dowódcą batalionu logistyczno-inżynieryjnego i zastępcą dowódcy batalionu logistycznego misji UNTAC miał wpływ na sposób realizacji i zakres zadań mandatowych realizowanych przez polskie kompanie logistyczne funkcjonujące w strukturach logistyki Misji.

4. Administracyjne aspekty rozmieszczenia PKW misji UNTAC w Kambodży

Od kwietnia do czerwca 1992 r., w Wojskowym Centrum Szkolenia dla potrzeb Sił Pokojowych ONZ w Kielcach trwały intensywne prace nad sformowaniem kadry i pododdziałów na potrzeby misji UNTAC. Nabór do drugiej kompanii

⁴¹ Według wspomnień ppłk. K. Zawilińskiego, op.cit., s. 170–171. Fakt nieistnienia batalionu logistyczno-inżynieryjnego w strukturach misji UNTAC powinien być znany oficerom Oddziału Misji Pokojowych odpowiedzialnym za przygotowanie nowego dowódcy batalionu logistyczno-inżynieryjnego do służby w misji UNTAC.

⁴² Ibidem, s. 175.

wsparcia logistycznego był prowadzony przez wyznaczonego w owym czasie na jej dowódcę mjr. Tadeusza Krzywde, jego zastępcę kpt. Mirosława Ławrynowicza oraz dowódców plutonów transportowego kpt. Józefa Wiączka oraz remontowego por. Krzysztofa Siwka. W tym samym czasie odpowiedzialnym za nabór i szkolenie do czwartej kompanii wsparcia logistycznego wyznaczony został mjr Andrzej Fularczyk, także nominowany na jej dowódcę.

Dnia 11 maja 1992 r. mjr Tadeusz Krzywda znalazł się w grupie czternastu oficerów, która wyjechała do Kambodży, by zapoznać się z warunkami realizacji przyszłych zadań oraz przepisami obowiązującymi w misji. Na miejscu przybyli oficerowie włączyli się w prace nad tworzeniem Kwatery Głównej i zajęli stanowiska w sztabie UNTAC, na które byli wyznaczeni oficerowie w kraju, ale jeszcze nie przybyli oni w rejon misji. Major T. Krzywda przystąpił do pełnienia obowiązków na stanowisku oficera zaopatrzenia, przewidzianego dla przedstawiciela Polski. Natomiast 14 czerwca 1992 r., przybył w rejon misji mjr A. Fularczyk. Celem uformalnienia stanu faktycznego, decyzją dowódcy batalionu logistyczno-inżynieryjnego, mjr T. Krzywda pozostał na stanowisku oficera zaopatrzenia misji, wakujące po nim stanowisko dowódcy 2. kompanii wsparcia logistycznego (2. kwlog) objął mjr A. Fularczyk (dotychczas przewidywany na stanowisko dowódcy czwartej kwlog), natomiast na stanowisko dowódcy 4. kwlog został wyznaczony przebywający w tym czasie jeszcze w kraju, mjr Andrzej Flisiuk.

Decyzje te zostały znalazły odzwierciedlenie w rozkazie Dowódcy batalionu logistyczno-inżynieryjnego Nr 3/92⁴³ z dnia 23.07.1992 r. w sprawie obsady stanowisk etatowych Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Tymczasowej Administracji ONZ w Kambodży. Rozkaz ten ustalał obsadę etatową poszczególnych pododdziałów, w tym 2. kompanii wsparcia logistycznego z dowódcą mjr. A. Fularczykiem w sile 65 żołnierzy. Miejscem pełnienia służby był Sektor nr 6, natomiast na miejsce postoju wyznaczono rejon portu morskiego Kambodży – Sihanouk Ville, około 180 km na południowy zachód od stolicy.

Z początkiem lipca 1992 r. rozpoczął się proces przemieszczania sił głównych PKW do Kambodży. W ramach tego procesu 4 lipca 1992 r., nastąpił wylot 2. kompanii wsparcia logistycznego z kraju w rejon Misji, a konkretnie do obozu przejściowego na polu golfowym na przedmieściach stolicy. Było to miejsce, do którego trafiały wszystkie jednostki przybywające na teren misji, pozostając w nim przez okres potrzebny do zaaklimatyzowania i załatwienia spraw administracyj-

⁴³ Centralne Archiwum Wojskowe Oddział w Nowym Dworze Mazowieckim 1327/97 – Rozkaz Dowódcy batalionu logistyczno-inżynieryjnego z dnia 23.07.1992 r. w sprawie obsady stanowisk etatowych polskiego Kontyngentu Wojskowego w Tymczasowej Administracji ONZ w Kambodży.

nych, takich jak np. misyjne dowody tożsamości, prawa jazdy, szczepienia itp. Z obozu przejściowego jednostki przemieszczały się w rejonu pełnienia służby.

Pod koniec lipca 1992 r. cała 2. kompania wsparcia logistycznego przemieściła się do Sihanouk Ville, a z początkiem sierpnia 1992 r. przystąpiła do wykonywania zadań mandatowych misji UNTAC. Stało się tak jeszcze zanim „25 sierpnia 1992 roku Prezes Rady Ministrów podpisał Uchwałę Nr 94/92⁴⁴ »w sprawie utworzenia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Tymczasowej Administracji ONZ w Kambodży (UNTAC)«”.

5. Zadania logistyczne realizowane przez 2. kompanię wsparcia logistycznego

Jak już wspomniano system logistyczny jest oryginalnym projektem odrębnym dla każdej misji głównie z uwagi na jej zróżnicowane: cele, warunki realizacji zadań mandatowych, składy komponentów wojskowych i cywilnych realizujących zadania misji, stany lokalnej infrastruktury czy ustosunkowanie ludności cywilnej do personelu ONZ. W przypadku misji UNTAC uwarunkowania organizacyjne, oddziałujące na system logistyczny, przedstawia rys. 4.

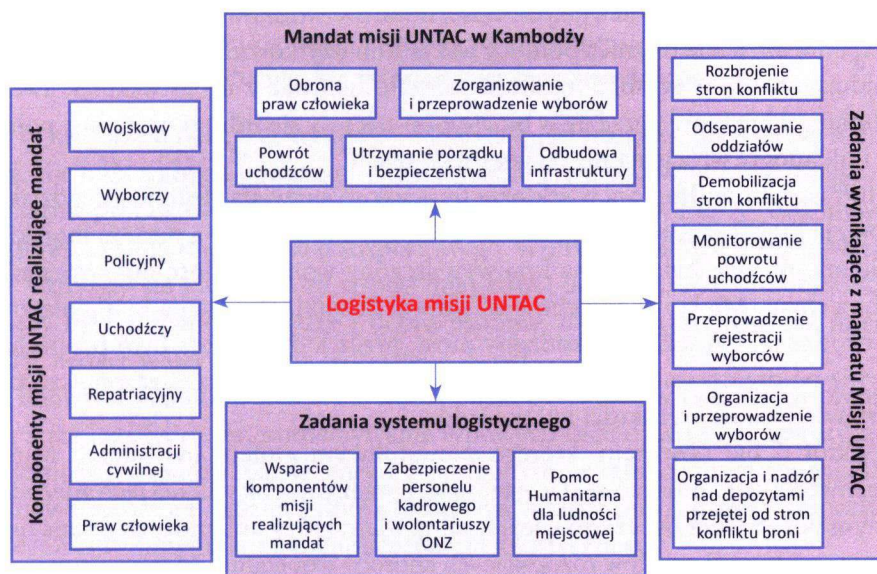
Przed wszystkim o charakterze logistyki misji UNTAC decydowały zadania, które ONZ realizowała w ramach mandatu. W przypadku misji w Kambodży były nimi: „rozbicie stron konfliktu, odseparowanie (kantonizacja) oddziałów poszczególnych frakcji i następnie przeprowadzenie ich demobilizacji, monitorowanie powrotu uchodźców, zorganizowanie i przygotowanie rejestracji wyborców, zorganizowanie i przeprowadzenie wolnych wyborów”⁴⁵.

Wyżej wspomniane cele były realizowane przez konkretne zespoły zgrupowane w grupy komponentów wojskowych i cywilnych. Jednak w codziennej praktyce wspierania logistycznego zarówno wojskowi, jak i cywile byli „klientami” zgrupowanymi w komponenty realizujące mandat. Na potrzeby Misji UNTAC zostały powołane następujące komponenty: wojskowy, wyborczy, policyjny, uchodźczy, repatriacyjny, administracji cywilnej i praw człowieka.

⁴⁴ Centralne Archiwum Wojskowe w Nowym Dworze Mazowieckim sygn. arch. 2093/03/11 – uchwała nr 94/92 Rady Ministrów z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie utworzenia polskiego kontyngentu wojskowego w Tymczasowej Administracji Organizacji Narodów Zjednoczonych w Kambodży (UNTAC).

⁴⁵ G. Ciechanowski, *Polskie kontyngenty wojskowe...*, s. 147.

Rys. 4.
Struktura zabezpieczenia logistycznego misji UNTAC

Źródło: Opracowanie własne autora.

2. kompania wsparcia logistycznego wspierała logistycznie zadania mandatowe realizowane w sektorze 6 w południowo-zachodniej części Kambodży, na terenie którego znajdował się kambodżański port morski w miejscowości Kompong Som (nazwa została zmieniona tuż przed rozpoczęciem misji na Sihanouk Ville⁴⁶). Batalionem operacyjnym odpowiedzialnym za sektor 6 był batalion francuski, stąd sektor ten zwany był potocznie „sektorem francuskim”. Na jego terenie znajdowali się „klienci” wsparcia logistycznego 2. kompanii wspierającej logistykę, tacy jak: sam batalion operacyjny (francuski), międzynarodowa grupa obserwatorów wojskowych, jednostki łącznikowe (filipińscy marines), batalion inżynierski (japoński), międzynarodowe zespoły: cywilnej policji, wyborczy, administracji cywilnej i praw człowieka, wreszcie kompania logistyczna sama dla siebie także była klientem, realizując wsparcie zaopatrzenia dla swoich potrzeb. Ponadto

⁴⁶ W literaturze tematu obie te nazwy występują naprzemiennie, oznaczają jednak to samo miejsce, np. w książkach prof. Ciechanowskiego występuje nazwa Sihanouk Ville, natomiast w rozkazie organizacyjnym batalionu logistyczno-inżynierskiego nr 3/92 z dnia 23.07.1992 r. dot. Przydziału sił i środków do poszczególnych pododdziałów występuje nazwa Kompong Som. Nazwa Kompong Som występuje również na portalu <https://pl.wikipedia.org/wiki/Kambod%C5%BCa>.

kompania realizowała zadania *ad hoc*, wynikające z doraźnych potrzeb, takich jak wspieranie rozładunku dostaw morskich dla misji czy przemieszczanie łodzi patrolowych dla morskich patroli obserwatorów wojskowych UNTAC. Druga kompania udzielała również pomocy wszystkim użytkownikom pojazdów misji, znajdującym się w sektorze 6, które należało holować z drogi wskutek awarii technicznej lub które ugrzęzły w błocie albo staczały się z drogi na strome pobocza i nie mogły wrócić na nią „o własnych siłach”.

Infrastruktura drogowa w sektorze francuskim sprzyjała efektywności działań wsparcia logistycznego. Droga numer 4 między stolicą kraju a portem morskim w Sihanouk Ville była, jak na kraj wyniszczony wojną, w dość dobrym stanie technicznym. Miała nawierzchnię asfaltową, liczne uszkodzenia były połatane. Na drodze tej był jeden uszkodzony most, przez który można było przejechać jedynie po dwóch stalowych belkach ustawionych nad jego zniszczoną częścią, rozstawionych na szerokości kół pojazdów.

Sektor 6 był obszarem, którego niewątpliwym atutem był klimat. Mimo uciążliwości pory deszczowej i występującej przez cały rok wilgoci jego zdecydowanym pozytywem był często wiejący silny wiatr, który uniemożliwiał stałe osadzanie się i rozwój owadów roznoszących choroby tropikalne. Zagrożenie malarią w sektorze 6 było bardzo niewielkie.

Nastawienie ludności miejscowej do personelu misji było bardzo zróżnicowane. Jego wyznacznikiem były etapy realizacji misji oraz różnice między mentalnością azjatycką a europejską. W pierwszych miesiącach działalności misji, ludność miejscowa była zdezorientowana, lecz starała się nawiązać kontakty z przedstawicielami misji. Polegały one głównie na zwracaniu się z prośbą o pomoc w kwestiach medycznych czy oferowaniu usług: warsztatowych obsługi pojazdów mechanicznych czy piekarniczych. Dzieci początkowo poruszały się nieskrępowanie po obozowiskach, poszukując puszek po napojach, które zbierały na złom⁴⁷. Wśród dzieci poszukujących puszek po napojach zaczęły się pojawiać i takie, które dopuszczały się drobnych kradzieży.

W przypadku poniesienia jakiegokolwiek uszczerbku na zdrowiu w związku z działalnością misji, jak wypadki samochodowe czy obrona przed złodziejami, zadośćuczynienie finansowe całkowicie wystarczało do zaspokojenia roszczeń miejscowych Khmerów. Oni w takiej postawie nie widzieli nic nagannego, ponieważ od dzieciństwa mieli wpajane inne niż europejskie systemy wartości. Najtrafniej zilustrował to zjawisko Phillip Short w książce *Pol Pot. Pola śmierci*⁴⁸:

⁴⁷ Informacja własna autora artykułu.

⁴⁸ Ph. Short, *op.cit.*, s. 32.

W bajkach dla dzieci innych krajów cnota jest nagradzana, a wyrządzenie zła karane, [...]. W khmerskiej legendzie złodzieje nie zostają ukarani i żyją szczęśliwi po kres swoich dni. Ludzie są traceni za czyny, których się nie dopuścili. Łajdactwo jest chwalone dopóki się udaje. Podziwia się szachrajstwo, oczernia uczciwość, a dobroć uznaje za głupotę. Nie ma wiele miejsca na współczucie.

W sektorze 6 relacje 2. kompanii wsparcia logistycznego z miejscową ludnością, nie odbiegały od opisanego wyżej schematu. Na początku Misji miejscowa piekarnia produkowała wyroby dla żołnierzy, a miejscowe warsztaty dokonywały napraw i przeglądów sprzętu transportowego. W drugiej połowie 1993 r., wyraźnie wzmożły się kradzieże ze strony miejscowej ludności. Przedmiotami kradzieży były głównie pieniądze i dobra osobiste żołnierzy, ale również mienie Misji, będące w użytkowaniu jednostek UNTAC.

Ponieważ, jak już zaznaczono, każda misja ONZ tworzy swój własny system wsparcia logistycznego, porównywanie typowych cech działalności logistycznej 2. kompanii wsparcia logistycznego, z podobnymi w ramach innych misji ONZ byłoby niemożliwe. Można natomiast dokonać takiego porównania w ramach tej samej misji z innymi kompaniami wsparcia logistycznego.

Wsparcie logistyczne 2. kompanii wsparcia logistycznego nie odbiegało od typowej dla innych kompanii działalności. Każda kompania logistyczna zabezpieczała zgodnie z przepisami misji UNTAC, zwanymi SOP⁴⁹, pierwszą i drugą linię zaopatrzeniową. Linie zaopatrzenia logistycznego Misji UNTAC przedstawiono na rys. 5.

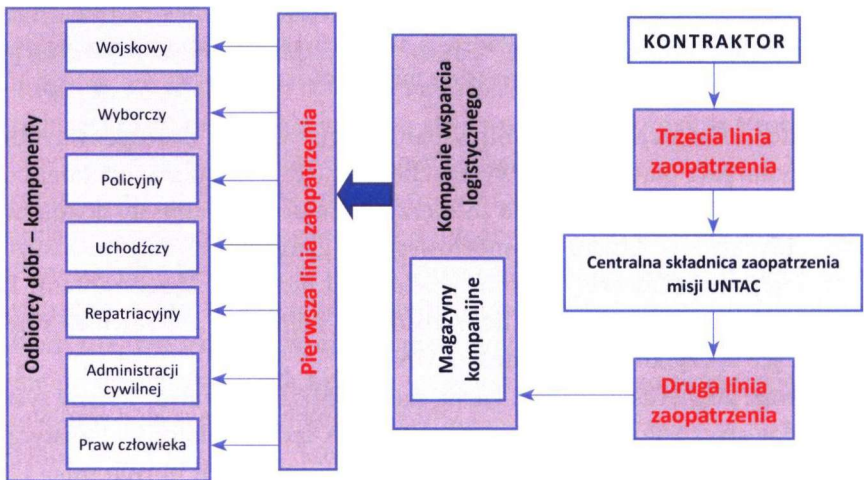
Tak jak inne kompanie również 2. kompania wsparcia logistycznego zabezpieczała dostawy z Centralnej Składnicy Zaopatrzenia misji do magazynów kompanijnych, a następnie ze swoich składów do poszczególnych odbiorców.

Wsparcie logistyczne 2. kompanii cechowała specyfika wynikająca z tego faktu, że została ona zlokalizowana w sąsiedztwie kompanii logistycznej francuskiego batalionu operacyjnego. Codzienne kontakty i współpraca z kadrą oraz żołnierzami tego batalionu układały się bardzo dobrze. Ponadto usytuowanie jej w pobliżu portu pozwalało na wsparcie trzeciej linii zaopatrzenia na trasie port Sihanouk Ville – Centralna Składnica Zaopatrzenia, gdy zaistniała taka potrzeba.

⁴⁹ Standard Operating Procedures – przepisy wykonawcze obowiązujące indywidualnie dla każdej misji ONZ.

Rys. 5.

Linie zaopatrzenia logistycznego misji UNTAC

Źródło: opracowanie własne autora.

W miesiącu sierpniu 1992 r., po rozwinięciu kompanii na plaży, wynajęto willę w pobliżu obozowiska na potrzeby sztabu kompanii i umieszczono w niej ambulatorium oraz pomieszczenia na dwa łóżka szpitalne dla doraźnego pobytu pacjentów. W pierwszej połowie misji warunki lokalowe dla biur oraz kompanijnego punktu medycznego 2. kompanii wsparcia logistycznego wyróżniały się pozytywnie w porównaniu z innymi kompaniami wsparcia logistycznego.

Ze względu na swoją lokalizację 2. kompanii wsparcia logistycznego, w odróżnieniu od innych, przez pierwszą połowę misji wykonywała zadania logistyczne pełniąc jednocześnie funkcję „ośrodka wczasowego” dla żołnierzy z pozostałych kompanii Polskiego Kontyngentu Wojskowego⁵⁰.

Specyficzne dla 2. kompanii wsparcia logistycznego było również dzielenie lokalizacji w drugiej połowie misji, od przełomu marca i kwietnia 1993 r., z australijskim plutonem łączności. Sąsiedztwo to usprawniało proces przekazywania i otrzymywania informacji na linii dowództwo batalionu logistycznego UNTAC – dowództwo kompanii. Wspólna lokalizacja w okresie przedwyborczym wymagała skoordynowanych przedsięwzięć w celu ufortyfikowania terenu przed ewentualnymi atakami Czerwonych Khmerów. Przedsięwzięcie to zostało zrealizowane w nakazanym terminie.

⁵⁰ Informacja własna autora.

6. Warunki realizacji zadań logistycznych przez 2. kompanię wsparcia logistycznego

6.1. Oddziaływanie specyfiki Kambodży na realizację zadań mandatowych

Specyfika warunków omówionych w poprzednim rozdziale była nie bez znaczenia dla efektywności wykonywania zadań mandatowych przez 2. kompanię wsparcia logistycznego.

Wskutek zabiegów dowództwa kompanii przy wsparciu FSA⁵¹ pododdział zlokalizowano na plaży w sąsiedztwie kompanii logistycznej francuskiego batalionu operacyjnego. Nawiązanie z nią współpracy zaowocowało w pierwszej fazie rozwinięcia 2. kompanii wsparcia logistycznego, wykorzystaniem francuskiego sprzętu inżynierskiego do przygotowania terenu pod rozbicie namiotów. W następnych fazach rozwoju służby w misji współpraca polegała na wzajemnej wymianie usług transportowych i pomocy technicznej, np. francuskie ciężarówki tzw. Berliety były dość często, zwłaszcza w porze deszczowej, wyciągane z błota przez Polskie STAR-y.

Misja UNTAC trwała osiemnaście miesięcy i francuski batalion operacyjny rotował swój skład osobowy trzykrotnie. Dowództwo każdej z tych zmian było znakomicie przygotowane pod względem językowym. Mimo iż w ONZ obowiązują dwa oficjalne języki: francuski i angielski, to nikt z kontyngentu francuskiego w sektorze 6 nie używał tego argumentu, by wymuszać posługiwanie się językiem francuskim. Obecność tłumacza języka francuskiego w składzie kompanii była podtrzymywaniem fikcji polegającej na przekonaniu dowództwa batalionu logistyczno-inżynierskiego o tym, że jak jest batalion francuski, to musi być też i tłumacz tego języka.

Codziennie kontakty i współpraca z kadrą i żołnierzami tego batalionu układały się bardzo dobrze. Jedną ze zmian rotowanych żołnierzy francuskich stanowiła Legia Cudzoziemska. Służyła tam dość liczna grupa żołnierzy polskiego pochodzenia. Stąd w tej zmianie relacje z „francuzami” zeszyły także do poziomu żołnierskiego. Dominował na nim język polski.

⁵¹ T. Jędrzejczak, *Słownik skrótów*, [w:] *18 mgnień tropiku. Wojsko Polskie w Kambodży 1992–1993*, red. idem, Gdynia 2019, s. 10. „Field Service Assistant – polowa służba pomocnicza w sferze finansów” – [Urzędnik ONZ odpowiedzialny za realizację budżetu misji na terenie misji ONZ – przyp. A.F.].

W rozważaniach krajowych na temat potencjalnych zadań kompanii logistycznych w misji UNTAC usytuowanie 2. kompanii wsparcia logistycznego w pobliżu dużego portu morskiego Kambodży zrodziło, w kręgu wyższego dowództwa wojskowego odpowiedzialnego za organizację polskiego kontyngentu hipotezę, że jej główną misją będzie transport od burt rozładowywanych statków do miejsca przeznaczenia. Założenie to po skonfrontowaniu go z wymaganiami misji, okazało się błędne.

Nie bez znaczenia dla wykonywania zadań mandatowych była lokalizacja 2. kompanii wsparcia logistycznego. Zaproponowane przez ONZ miejsca rozwięcia kompanii już przy pierwszym rekonesansie wzbudziły wątpliwości dowódcy batalionu logistyczno-inżynieryjnego i dowódcy kompanii. Przede wszystkim dlatego, że znajdowały się w znacznej odległości od jakiegokolwiek pododdziału batalionu francuskiego, a poza tym były na gruntach podmokłych, malarycznych. Skutkiem interwencji w administracji ONZ i zabiegów przez nią podjętych udało się zmienić proponowane lokalizacje na inną położoną na plaży nad Zatoką Syjamską. Dowódca batalionu logistyczno-inżynieryjnego polecił postawienie kilku dodatkowych namiotów „gościnnych” dla żołnierzy PKW z rekomendacją, by spędzali oni przysługujące im ustawowo urlopy właśnie w Sihanouk Ville na terenie 2. kompanii. Problemem było unormowanie kontaktów między „urlopowiczami” a wykonującymi codzienne zadania żołnierzami „miejscowej kompanii”.

Oprócz korzyści płynących z wspólnego ufortyfikowania sąsiedztwo z australijskimi łącznościowcami dawało gwarancję skutecznego powiadamiania o zagrożeniu zarówno francuskiego batalionu operacyjnego, jak i Kwatery Głównej Sił UNTAC w Phnom Penh. Dowództwo francuskiego batalionu operacyjnego bardzo poważnie traktowało zapewnienie bezpieczeństwa w sektorze 6.

Istotnym czynnikiem, który należało brać pod uwagę przy planowaniu realizacji zadań przewozowych kompanii były warunki atmosferyczne i okresowe zmiany klimatu specyficzne dla tropiku. Wymuszały zmiany w wyborze tras dostaw. Objazdy były poprzedzane każdorazowo rekonesansem, którego głównymi kryteriami rozpoznania były odpowiedzi na następujące pytania:

- a) Czy trasa jest bezpieczna pod względem obecności grup bandyckich?
- b) Czy drogi i pobocza nie są zaminowane?
- c) Czy do celu uda się dotrzeć przed zmrokiem?
- d) Jeżeli nie, to czy jest możliwość bezpiecznego noclegu dla kierowców zmuszonych do powrotu następnego dnia?

6.2. Wpływ wyposażenia pododdziałów Polskiego Kontyngentu Wojskowego na realizację zadań mandatowych misji

Na przykładzie 2. kompanii wsparcia logistycznego można stwierdzić, że wyposażenie krajowe przystawało bardziej do warunków klimatycznych europejskich niż azjatyckich tropikalnych. Poniżej zostanie przedstawionych kilka przykładów w jaki sposób wyposażenie kompanii wpływało na proces realizacji zadań mandatowych kompanii.

Namioty stanowiły podstawę zakwaterowania kadry i żołnierzy 2. kompanii wsparcia logistycznego przez pierwszą połowę misji w Sihanouk Ville. Brak doświadczenia w urządzaniu obozowiska w warunkach tropikalnych skutkowało wyposażeniem kompanii w niewłaściwe namioty. Zarówno ich kształt, jak i słaba możliwość zakotwiczenia, zwłaszcza na piaszczystym, plażowym gruncie, stały się przyczyną, dla której silny sztorm połączony z deszczem już pierwszej nocy, zniszczył je wszystkie. Na ich miejsce wzniesiono, przywiezione tego samego dnia z Phnom Penh, namioty o konstrukcji stalowej z możliwością solidnego zakotwiczenia długimi kołkami na plażowym gruncie⁵².

Zgodnie z umową z ONZ Jednostki PKW miały być zaopatrzone w 60-dniowe zapasy żywności oraz trzydniowe zapasy paliwa na 100% pojazdów i sprzętu. Po tym czasie miały ruszyć kontrakty zapewniające zabezpieczenie dóbr i usług potrzebnych jednostkom misji do realizacji ich zadań mandatowych. Stąd na początku podstawą wyżywienia 2. kompanii wsparcia logistycznego była żywność przywieziona z kraju. Takie produkty, jak np. mąka, chleb w puszkach, konserwy mięsne nie wytrzymały konfrontacji z warunkami tropiku i psuły się przedwcześnie. Było to przyczyną przypadków chorób układu pokarmowego, a co za tym idzie zmniejszenia ilości kierowców zdolnych do podjęcia zadań mandatowych.

Do przechowania zapasów żywności na okres 60 dni 2. kompania wsparcia logistycznego miała do dyspozycji tylko dwa samochody-chłodnie. Nie wszystkie produkty żywnościowe można było tam pomieścić. Część została przeniesiona do namiotów magazynowych, a część została umieszczona w wynajętej dla potrzeb biurowych willi wyposażonej również w domowe lodówki. Był to najtrudniejszy okres działalności kompanii⁵³.

⁵² Ze wspomnień autora artykułu, pełniącego służbę w misji UNTAC na stanowisku dowódcy 2. kompanii wsparcia logistycznego.

⁵³ Ibidem. Obóz namiotowy stanowiący zakwaterowanie kompanii był zasilany krajowymi agregatami prądotwórczymi będącymi na wyposażeniu kompanii. Nie były one przystosowane do eksploatacji w warunkach tropikalnych i po trzech tygodniach stopniowo odmawiały posłuszeństwa. Spo-

Wyposażeniem, które niewątpliwie pozytywnie się wpisało w wykonywanie zadań służbowych na misji, były pojazdy. Samochody ciężarowe: Star i Jelcz będące na wyposażeniu kompanii pod względem możliwości technicznych i wyposażenia przewyższały pojazdy dostawcze, Berliet, francuskiego batalionu operacyjnego. Fakt ten w połączeniu z umiejętnościami do jazdy w trudnych warunkach terenowych stanowili trudny do przecenienia kapitał wkładu 2. kompanii wsparcia logistycznego, w system logistyczny Misji.

Innym rodzajem sprzętu, który niewątpliwie pozytywnie się zapisał w służbie Misji, były polskie połowe stacje uzdatniania wody FPW-30, będące wówczas na wyposażeniu kompanii. Żaden z kontyngentów nie posiadał tak efektywnego sprzętu. Fakt przerabiania zabłoconej wody w zdatną do picia w krótkim czasie wprawiał w zdumienie przedstawicieli odwiedzających kompanię przedstawiciele innych kontyngentów⁵⁴.

7. Cele misji i jej rezultaty

A. Cele całej misji i udział w niej Polaków

Celem misji UNTAC było przywrócenie stabilizacji w Kambodży oraz w regionie Półwyspu Indochińskiego.

Rzeczpospolita Polska została zaproszona przez Radę Bezpieczeństwa ONZ do udziału w misji i wydzielenie w tym celu Polski Kontyngent Wojskowy obejmującego personel oraz sprzęt celem zabezpieczenia:

- czterech kompanii wsparcia logistycznego (na miejscu okazało się, że ma ich być sześć);
- dwóch kompanii saperów (jednej drogowej i jednej mostowej);
- obsady personalnej Centralnej Składnicy Zaopatrzenia misji;
- obsady personalnej wyznaczonych stanowisk w sztabie misji;
- obsady personalnej obserwatorów wojskowych.

B. Określenie na ile warunki Kambodży wpłynęły na modyfikację celów postawionych przed Polakami

1. Po przybyciu na teren Misji jednostki Polskiego Kontyngentu Wojskowego przeszły do struktur organizacyjnych misji UNTAC.

wodowało to drastyczne ograniczenia w gospodarce prądem zasilającym m.in. stację uzdatniania wody czy łącznię, nie wpływały pozytywnie na morale żołnierzy wykonujących zadania mandatowe.

⁵⁴ Epizod zaczerpnięty z wspomnień autora artykułu, pełniącego służbę w misji UNTAC na stanowisku dowódcy 2. kompanii wsparcia logistycznego.

- a) Okazało się wówczas, że strona polska zobowiązana była do wystawienia sześciu pododdziałów logistycznych. „Brakowało nam dwóch pododdziałów logistycznych, na które rzekomo ktoś z »polskich decydentów« wyraził wcześniej zgodę!”⁵⁵. W związku z zaistniałą sytuacją, należało natychmiast zmodyfikować organizację pododdziałów logistycznych. W tym celu wydzielono z 3. i 4. kompanii dwa pododdziały wydzielone w sile wzmocnionych plutonów i wyposażono je w sprzęt stanowiący rezerwę Polskiego Kontyngentu Wojskowego. „Dokonany został »rozbior« 3 i 4 kompanii. Pozbawione zostały one tzw. sprzętu rezerwowego, który musiał być przejęty przez nowo utworzone pododdziały. Inny sprzęt polowy, m.in. do urządzenia łaźni, pralni itp. też został podzielony i było go w tych czterech pododdziałach, nieco mniej niż przewidywały normy”⁵⁶.
- b) W ramach struktur międzynarodowego batalionu logistycznego UNTAC pododdziały polskie zostały skierowane w różne rejony Kambodży celem realizacji zadań mandatowych. Funkcjonowanie kompanii logistycznych w rozproszeniu wymusiło na ich dowódcach samodzielność w podejmowaniu decyzji i pragmatyzm w działaniu. Elastyczność nie była cechą nadmiernie cenioną w programach szkoleniowych wojsk Układu Warszawskiego. Dowódcy pododdziałów, którzy dotychczas w swych decyzjach determinowani byli szczegółowymi rozkazami przełożonych wspomaganych wytycznymi GZP⁵⁷, teraz stanęli przed „egzaminem z samodzielności”.
2. Niedostatek wiedzy w obszarze organizacji misji spowodował konieczność nabywania jej metodą prób i błędów. Dostosowywanie wzorca misji opartego na doświadczeniach misji ONZ, w których to tej pory brały udział polskie kontyngenty, do tego, który pododdziały Polskiego Kontyngentu Wojskowego zastały na terenie misji.
3. Niestabilna sytuacja polityczna, coraz bardziej wrogie nastawienie Czerwonych Khmerów wobec misji UNTAC, które osiągnęło apogeum w okresie przed wyborami w ostatniej dekadzie maja 1993 roku, wyrażające się w nieprzestrzeganiu wymogu rozbrojenia i atakach na siły ONZ, wymusiły

⁵⁵ T. Jędrzejczak, *Trochę historii...*, s. 51.

⁵⁶ *Ibidem*, s. 56–57.

⁵⁷ Główny Zarząd Polityczny WP – w okresie PRL, równoległa do dowódczej władza w wojsku, zwana „drugim kanałem dowodzenia”, reprezentowana przez zastępców dowódców do spraw politycznych. Oficerowie polityczni realizowali politykę PZPR w wojsku, wymuszając różnorakie decyzje (m.in. kadrowe, dyscyplinarne itp.) na dowódcach, jednak nie ponosili oni odpowiedzialności za ich negatywne skutki.

modyfikację założonych pierwotnie planów. W ślad za nią nastąpiły zmiany w organizacji logistyki. Została ona zredukowana w wymiarze ilości żołnierzy i obciążona większym zakresem obowiązków. W warunkach 2. kompanii wsparcia logistycznego stan osobowy został zredukowany o 1/3, natomiast dodatkowymi beneficjentami wsparcia logistycznego były zespoły wyborcze rozmieszczone w różnych rejonach sektora.

C. Sukcesy i niepowodzenia Polskiego Kontyngentu Wojskowego misji UNTAC w Kambodży

Jedną z głównych przyczyn porażek przy organizowaniu polskiego kontyngentu były ograniczone siły i środki, jakimi dysponowały ówczesne Siły Zbrojne. Niedostatki te występowały głównie w takich dziedzinach, jak zabezpieczenie służby medycznej kontyngentu w odpowiedniej ilości i asortyment leków przeciw chorobom tropikalnym czy pozyskania kadry o odpowiednich kwalifikacjach, po obsługę chłodni. Wspomina o tym ówczesny dowódca batalionu logistyczno-inżynierskiego, np. w kontekście pozyskania personelu medycznego „Według etatu każda kompania miała mieć lekarza i dwóch sanitariuszy. Niestety, nie udało się zwerbować ich tylu”⁵⁸.

Poważną przyczyną porażki organizacyjnej był upór personelu wojskowego, jak i cywilnego odpowiedzialnego za sformowanie Polskiego Kontyngentu Wojskowego do Kambodży w przekonaniu o tym, że organizacja misji UNTAC będzie taka sama jak te, w których Polacy już uczestniczyli. Ten aspekt w powiązaniu z brakiem komunikacji między szczeblem decyzyjnym a wykonawczym stał się przyczyną sformowania kontyngentu niezgodnego z oczekiwaniami ONZ. Niezgodność ta została ukazana w całej okazałości zarówno w aspekcie ilości kompanii, jak i działania batalionu jako zwartej jednostki wojskowej.

Niedostatkiem wynikającym z przyczyn obiektywnych była również niemożność sprostania kryterium znajomości języka angielskiego przez personel powołany do służby w misji. Wśród kadry dowódczej odpowiedzialnej za sformowanie Polskiego Kontyngentu Wojskowego do misji UNTAC istniała świadomość konieczności spełnienia kryterium językowego, jednak wśród ówczesnych żołnierzy zawodowych i służby zasadniczej było bardzo niewiele osób posługujących się tym językiem.

W zakresie obowiązków tożsamy z misjami bliskowschodnimi (jak UNEF II i UNDOF), czyli zaopatrywanie komponentów wojskowych i cywilnych w wodę,

⁵⁸ T. Jędrzejczak, *Trochę historii...*, s. 81.

zabezpieczenie wsparcia inżynierskiego zadań misji czy naprawy pojazdów stan faktyczny był zgodny z wyobrażeniami o misji UNTAC. Świadczy o tym program szkolenia zorganizowanego przez ośrodek w Kielcach przygotowując kierowców do jazdy w trudnym terenie, w tym pokonywanie przeszkód wodnych czy wykorzystywanie wyciągarki samochodowej.

Niewątpliwym sukcesem Polaków służących w siłach ONZ w Kambodży było osiągnięcie celu w postaci wypełnienia zadań mandatowych w zakresie dostaw, zabezpieczenia dróg i mostów, jak i administracji czy monitorowania przebiegu procesów stabilizacji politycznej w Kambodży.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że sukces ten został osiągnięty mimo opisanych wyżej ograniczeń. Przeformowanie przybyłych na misję czterech kompanii i stworzenie z nich na miejsce sześciu oraz wyposażenie tych dwóch dodatkowych w sprzęt kosztem pozostałych pododdziałów wymagało olbrzymiego wysiłku organizacyjnego ze strony żołnierzy, jak i dowódców. Cztery kompanie logistyczne przybyłe na teren misji musiały wypełnić zadania mandatowe przewidziane przez ONZ dla sześciu.

8. Porównanie Misji UNTAC z wybranymi Misjami ONZ, w których brały udział Siły Zbrojne RP

Udział Polskich przedstawicieli w misjach ONZ zaczął się od misji w Korei, „debiut nastąpił w 1953 r. w komisji Nadzorczej Państw Neutralnych w Korei NNSC [*Neutral Nations Supervisory Commission – A.F.*]⁵⁹. „Kolejnym miejscem zaangażowania polskich obserwatorów wojskowych stała się Międzynarodowa Komisja Kontroli i Nadzoru w Indochinach – ICSC [*International Commission for Supervision and Control Indo China – A.F.*]⁶⁰. W latach 1972–1975 Polacy wzięli udział w kolejnej Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru w Wietnamie – ICCS [*International Commission of Control and Supervision in Vietnam – A.F.*]⁶¹. Misje te łączy z Misją UNTAC jedynie miejsce ich realizacji pojęte jako Daleki Wschód. Jednak ich charakter był odmienny, ponieważ były to misje obserwacyjno-nadzorcze. Do udziału w tych misjach powoływano specjalnie wytypowaną, zaufaną kadrę oficerów i pracowników cywilnych wywiadu i zwerbo-

⁵⁹ G. Ciechanowski, *Polskie kontyngenty wojskowe...*, s. 24.

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ Ibidem, s. 25.

wanych informatorów na określony okres czasu trwający tyle co zmiana. Wy-mienionych misji nie da się porównać z misją UNTAC z dwóch powodów:

1. Były one długoterminowe. Obejmowały wiele rotacji personelu na przestrzeni kilku lat. Natomiast misja UNTAC trwała 18 miesięcy i po tym czasie została rozwiązana. „Dnia 28 lutego 1992 r. Rada Bezpieczeństwa ... powołała misję Tymczasowej Administracji Narodów Zjednoczonych w Kambodży – UNTAC ... na okres nie dłuższy niż 18 miesięcy”⁶².
2. W pierwsze misje, w których uczestniczyli Polacy, jak Komisja Nadzorcza Państw Neutralnych w Korei, Międzynarodowa Komisja Kontroli i Nadzoru w Indochinach oraz Międzynarodowa Komisja Kontroli i Nadzoru w Wietnamie, miały charakter obserwacyjny. Nie uczestniczyły w nich kontyngenty wojskowe zawierające pododdziały realizujące zadania logistyczne, inżynieryjne lub operacyjne.

Misje UNEF II (Drugie Doraźne Siły Pokojowe ONZ w Egipcie) oraz UNDOF (Siły Narodów Zjednoczonych ds. Nadzoru Rozdzielenia Wojsk na Wzgórzach Golan na granicy syryjsko-izraelskiej), w których uczestniczyły polskie Kontyngenty Wojskowe, zawierały podobieństwo z misją UNTAC w zakresie wystawienia pododdziałów do wypełniania zadań mandatowych, jak ich specyfiki. Zadania mandatowe wykonywane były tam [na Bliskim Wschodzie i Afryce] przez zwarte jednostki wojskowe powołane dla celów misji.

1. „Pierwszą operacją pokojową polskich żołnierzy prowadzoną pod flagą ONZ była Misja Doraźnych Sił Zbrojnych Organizacji Narodów Zjednoczonych na Bliskim Wschodzie UNEF”⁶³. Celem realizacji zadań mandatowych „Powołano do życia formację pod nazwą Polski Batalion Logistyczny – POLLOG, który [...] realizował zadania logistyczne”⁶⁴.
2. Misja UNDOF⁶⁵ na Bliskim Wschodzie była w zakresie zadań dla polskiego kontyngentu bliźniaczo podobna. „Polacy podobnie jak w Egipcie [misji UNEF – A.E] wraz z Kanadyjczykami wykonywali zadania logistyczne”⁶⁶. Nie można wykluczyć, że mogła to być jedna z przyczyn ugruntowujących przekonanie decydentów wojskowych o takim właśnie schemacie misji ONZ i przyjęciu założenia, że jest on statyczny.

⁶² Ibidem, s. 147.

⁶³ *United Nations Emergency Force*.

⁶⁴ G. Ciechanowski, *Polskie kontyngenty wojskowe...*, s. 25–26.

⁶⁵ *United Nations Disengagement Observer Force*.

⁶⁶ G. Ciechanowski, *Polskie kontyngenty wojskowe...*, s. 26.

O wiele bardziej zbliżona do misji UNTAC pod względem zadań mandatowych misji, takich jak zawieszenie broni, nadzorowanie wycofania armii obcej oraz doprowadzenie do wolnych wyborów, jak i w zakresie zadań logistycznych – była Misja powołana 16 lutego 1989 r. pod nazwą Grupa Przejściowej Pomocy Narodów Zjednoczonych dla Namibii – UNTAG⁶⁷. Tam również działał Polski Batalion Logistyczny. Uczestnicy Misji w Kambodży, którzy mieli za sobą doświadczenia z Namibii, dysponowali wiedzą najbardziej zbliżoną do realiów Misji UNTAC, zarówno w zakresie samego mandatu misji, jak i roli wsparcia logistycznego.

Pod względem realizacji zadań mandatowych, jak i logistycznych, najbardziej zbliżoną do misji UNTAC była misja MINURSO⁶⁸. Misja Narodów Zjednoczonych na rzecz Referendum na Saharze Zachodniej – misja pokojowa ONZ działająca od 1991 r. Główne zadania tej misji wynikające z mandatu były zbliżone do zadań UNTAC w zakresie weryfikowania porozumienia o przerwaniu ognia, nadzorowania realizacji programu repatriacji uchodźców, nadzorowania rejestracji wyborców. Polski Kontyngent Wojskowy do misji MINURSO miał zabezpieczyć, podobnie jak w misji UNTAC, wsparcie logistyczne i obsługę Centralnej Składnicy Zaopatrzenia misji. „Był to komponent tylko logistyczny, z Centralną Składnicą Zaopatrzenia włącznie, w sile ok. 350 żołnierzy. Jednak ONZ odwołała naszą ekspedycję (statek ze sprzętem zdążył wypłynąć w morze 1 września 1991 roku i musiał zostać zawrócony!). [...] Właśnie kontyngent z przeznaczeniem na Saharę stanowił trzon sformowania batalionu logistyczno-inżynierskiego do nowej misji w Kambodży...”⁶⁹.

9. Znaczenie misji dla Polskich Sił Zbrojnych

W ostatecznym rozrachunku misja w Kambodży jak soczewka skupiła w sobie wszystkie błędy i niedociągnięcia procesu decyzyjnego w kraju. Począwszy od jego przewlekłości na poziomie politycznym, poprzez formowanie Polskiego Kontyngentu Wojskowego pod presją czasu w warunkach mocno ograniczonych sił i środków, skończywszy na braku rozeznania zarówno warunków miejscowych, jak i wiedzy o koncepcji realizacji zadań misji.

⁶⁷ Ibidem, s. 27.

⁶⁸ *United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara*.

⁶⁹ T. Jędrzejczak, *Trochę historii...*, s. 49.

Była to pierwsza misja podjęta przez Siły Zbrojne RP w okresie transformacji. W owym czasie wyższa kadra dowódcza rekrutowała się jeszcze z zasobów osobowych niedawno rozwiązanego Układu Warszawskiego o mentalności niekoniecznie sprzyjającej współpracy z partnerami zza żelaznej kurtyny. Kadra poziomu dowódców kompanii działająca na obszarze misji podejmowała na miejscu decyzje najbardziej optymalne dla dowodzonych pododdziałów, podejmując ryzyko krytyki ze strony przełożonych w kraju.

O ile formowanie Polskiego Kontyngentu Wojskowego do Misji UNTAC napotykało na wiele trudności i obarczone było wieloma niedociągnięciami, o tyle organizacja polskich kontyngentów do misji Iraku, Afganistanie czy byłej Jugosławii charakteryzowały się o wiele lepszym przygotowaniem.

Przykładem takich działań może być wyznaczanie, przygotowywanie i szkolenie całych jednostek wojskowych do realizacji przyszłych zadań mandatowych czy ich udział w ćwiczeniach zgrywających z jednostkami lub sztabami innych kontyngentów uczestniczących w przyszłych misjach. Poza tym położono duży nacisk na naukę języka angielskiego w szeregach kadry Sił Zbrojnych RP. Wynikało to z wymogów dowództw NATO przeprowadzających takim misjom, jak IFOR (*Implementation Force* – międzynarodowe siły wojskowe pod przywództwem NATO na terenie byłej Jugosławii w okresie od 20 grudnia 1995 r. do 20 grudnia 1996 r.) czy SFOR, (*Stabilisation Force* – Siły Stabilizacyjne pod przewodnictwem NATO na terenie byłej Jugosławii w okresie od 21 grudnia 1996 r. do 2 grudnia 2005 r.) jak również faktu, że Polska była w owym czasie w „okresie próbnym” przed przystąpieniem do Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Możliwość wykorzystania doświadczeń z misji w Kambodży w kolejnych misjach została przekreślona decyzją⁷⁰ o wycofaniu Polskich Kontyngentów Wojskowych ze służby w siłach pokojowych ONZ w 2008 roku. „Polska [...] wysyłała swoje kontyngenty na [...] misje do sił pokojowych ONZ w Namibii (UNTAG), Kambodży (UNTAC), Chorwacji (UNPROFOR, UNCRO, UNTAES) i Czadzie MINUCAT). Polska nadal była jednym z czołowych kontrybutorów. Przez szeregi misji przewinęły się dziesiątki tysięcy Polaków, zarówno wojskowych, jak

⁷⁰ W styczniu 2009 r. rząd przyjął strategię udziału wojsk w operacjach poza granicami kraju. Za priorytet wskazywała ona misje NATO i Unii Europejskiej, a operacje prowadzone pod innym szyldem, w tym ONZ, zostały postawione na drugim miejscu. Uzasadnieniem było to, że nie odgrywały już one takiej roli dla bezpieczeństwa Polski, jak to miało miejsce zanim wstąpiliśmy do NATO i UE. Przestały też być „oknem na świat” dla polskich żołnierzy, którzy mieli już za sobą przełomową pod wieloma względami misję w Iraku, <https://www.defence24.pl/kiedy-polska-wroci-do-misji-pokojowych-onz-komentarz>.

i pracowników wojska, [...] Służba naszych kontyngentów w siłach pokojowych ONZ zakończyła się w 2008 roku. W szeregach tej organizacji pozostali jedynie oficerowie WP w roli obserwatorów wojskowych⁷¹. Misja UNTAC była jedną z ostatnich, w której wystąpił Polski Kontyngent Wojskowy w roli uczestnika Sił Pokojowych ONZ.

Następne Misje były misjami pod przewodnictwem NATO. W pierwszych operacjach, takich jak IFOR czy SFOR, Polska uczestniczyła nie będąc jeszcze członkiem Sojuszu Północnoatlantyckiego. Wówczas w skład jednostek operacyjnych misji były wydzielane zwarte jednostki krajowe. Ponieważ w większości kadra tych jednostek nie miała doświadczenia wynikającego z udziału w misjach pokojowych ONZ i niewiele osób spośród niej władało w stopniu dostatecznym językiem angielskim, były one wzmacniane weteranami misji pokojowych ONZ.

Należy podkreślić, że koncepcja wspomagania logistycznego misji IFOR i SFOR opierała się na zintegrowanym systemie zaopatrzenia. Polski Kontyngent Wojskowy misji IFOR i SFOR działał w ramach międzynarodowej brygady nordycko-polskiej. W skład tej brygady wchodziły, oprócz kontyngentu polskiego, szwedzki, duński, norweski i fiński. Każdy z tych kontyngentów wystawiał element wsparcia logistycznego zwany NSE⁷². Na czele każdego z nich stał dowódca odpowiedzialny za zaopatrzenie batalionu operacyjnego narodowego kontyngentu. Realizowane ono było dwiema drogami, poprzez bezpośrednie zamówienia w kraju oraz w ramach zintegrowanych zakupów. W tym drugim przypadku zakupy dotyczyły materiałów użytkowanych wspólnych dla wszystkich batalionów brygady nordycko-polskiej, takich jak paliwo, woda, materiały biurowe czy środki czystości. Wspólne zamówienia poprzez fakt, że dotyczyły dużych ilości towarów, pozwalały na negocjowanie niższych cen. W celu reprezentowania uczestników zintegrowanych przedsięwzięć zaopatrzeniowych powołana została jednostka koordynacyjna NSG⁷³.

Koncepcja zaopatrywania w ramach misji IFOR i SFOR wymagała zdolności do skoordynowanych działań organizacyjnych, elastyczności w podejmowaniu decyzji, umiejętności współdziałania oraz umiejętności negocjacyjnych prowadzonych zarówno w warunkach rozmów oficjalnych, jak i nieoficjalnych. Był to powód, dla którego trzon kadrowy polskich kontyngentów wojskowych dla misji IFOR i SFOR stanowili byli uczestnicy misji ONZ.

⁷¹ G. Ciechanowski (red.), *Polacy w misjach poza granicami kraju: doświadczenia, wspomnienia, perspektywy*, Szczecin 2015, s. 5.

⁷² *National Support Element* – tłum. autora, byłego uczestnika Misji IFOR i SFOR.

⁷³ *Nordic Support Group* – tłum. autora, byłego uczestnika Misji IFOR i SFOR.

W okresie kandydowania Sił Zbrojnych RP do przyjęcia w skład NATO, jak i w pierwszym okresie po wstąpieniu do tej organizacji uczestnicy misji UNTAC odegrali znaczącą rolę. Uczestniczyli oni w misjach pod przewodnictwem NATO, zaś po wstąpieniu do tej organizacji podejmowali służbę w jej dowództwach na stanowiskach wyznaczonych do obsadzenia przez kadre Sił Zbrojnych RP.

Bibliografia

Opracowania

Ciechanowski G. (red.), *Polacy w misjach poza granicami kraju: doświadczenia, wspomnienia, perspektywy*, Szczecin 2015.

Ciechanowski G., *Operacje pokojowe ONZ w XX wieku*, Toruń 2013.

Ciechanowski G., *Polskie Kontyngenty Wojskowe w operacjach pokojowych 1990–1999*, Toruń 2010.

Ciechanowski G., *Żołnierze z Pomorza Zachodniego w komisjach Rozjemczych i Operacjach Pokojowych ONZ*, Szczecin 2013.

Clayton Th., *Building the New Cambodia: Educational Destruction and Construction under the Khmer Rouge, 1975–1979*, „History of Education Quarterly” 1998, vol. 38, nr 1.

Ficoń K., *Dychotomia zabezpieczenia logistycznego misji Organizacji Narodów Zjednoczonych*, „Kwartalnik Bellona” 2016, r. 98, nr 3.

Findley T., *Cambodia the legacy and lessons of UNTAC*, Oxford 1995.

Głuchowski P., *Pole Śmierci. Nieznana bitwa Polaków z Czerwonymi Khmerami*, Warszawa 2017.

Górnicki W., *Bambusowa klepsydra*, Warszawa 1980.

Jelonek A.W., *Kambodża*, Warszawa 2008.

Jędrzejczak T., *Słownik skrótów*, [w:] *18 mgnień tropiku. Wojsko Polskie w Kambodży 1992–1993*, red. T. Jędrzejczak, Gdynia 2019.

Jędrzejczak T., *Trochę historii – osiemnaście barwnych miesięcy*, [w:] *18 Mgnień Tropiku – Wojsko Polskie w Kambodży 1992–1993*, red. T. Jędrzejczak, Gdynia 2019.

Keller L., *UNTAC in Cambodia – from Occupation, Civil War and Genocide to Peace*, [w:] *The Third Indo-China War: The Khmer Rouge Regime*, „Max Planck United Nations Year Book” 2005, vol. 9.

Short P., *Pol Pot. Pola śmierci*, Warszawa 2016, s. 220.

Warneńska M., *Śladami Pol Pota*, Warszawa 1999, s. 118.

Zawiliński K., *Moja misja w Kambodży. Część 1*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2015, t. 16, nr 3.

Akty prawne

Centralne Archiwum Wojskowe Oddział w Nowym Dworze Mazowieckim 1327/97 – Rozkaz Dowódcy batalionu logistyczno-inżynieryjnego z dnia 23.07.1992 r. w sprawie obsady stanowisk etatowych polskiego Kontyngentu Wojskowego w Tymczasowej Administracji ONZ w Kambodży.

Centralne Archiwum Wojskowe Oddział w Nowym Dworze Mazowieckim sygn. arch. 1607/ 99/28 – zarządzenie Szefa Sztabu Generalnego WP Nr 49/ORG z dnia 7 maja 1992 r. w sprawie sformowania Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Tymczasowej Administracji ONZ w Kambodży/UNTAC/.

Centralne Archiwum Wojskowe Oddział w Nowym Dworze Mazowieckim sygn. arch. 1657/ 2000/60 – decyzja nr 21/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 9 maja 1992 r. w sprawie utworzenia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Tymczasowej Administracji ONZ w Kambodży (UNTAC).

Centralne Archiwum Wojskowe Oddział w Nowym Dworze Mazowieckim sygn. arch. 1723/ 2000/23 – zarządzenie Szefa Sztabu Generalnego WP nr 12/oper. z dnia 20.05.1992 r. w sprawie utworzenia Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Tymczasowej Administracji ONZ w Kambodży (UNTAC).

Centralne Archiwum Wojskowe Oddział w Nowym Dworze Mazowieckim sygn. arch. 2093/03/11 – uchwała nr 94/92 Rady Ministrów z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie utworzenia polskiego kontyngentu wojskowego w Tymczasowej Administracji Organizacji Narodów Zjednoczonych w Kambodży (UNTAC).

Centralne Archiwum Wojskowe Oddział w Nowym Dworze Mazowieckim sygn. ksero 89/ 192/IV – Etat nr 02/143 Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Tymczasowej Administracji ONZ w Kambodży (UNTAC), zatwierdzony przez Szefa Sztabu Generalnego WP gen. broni Tadeusza Wileckiego.

Strony internetowe

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Kambod%C5%BCa>.

<https://www.defence24.pl/kiedy-polska-wrocido-misji-pokojowych-onz-komentarz>.

<https://www.thedailystar.net/news-detail-243720>.